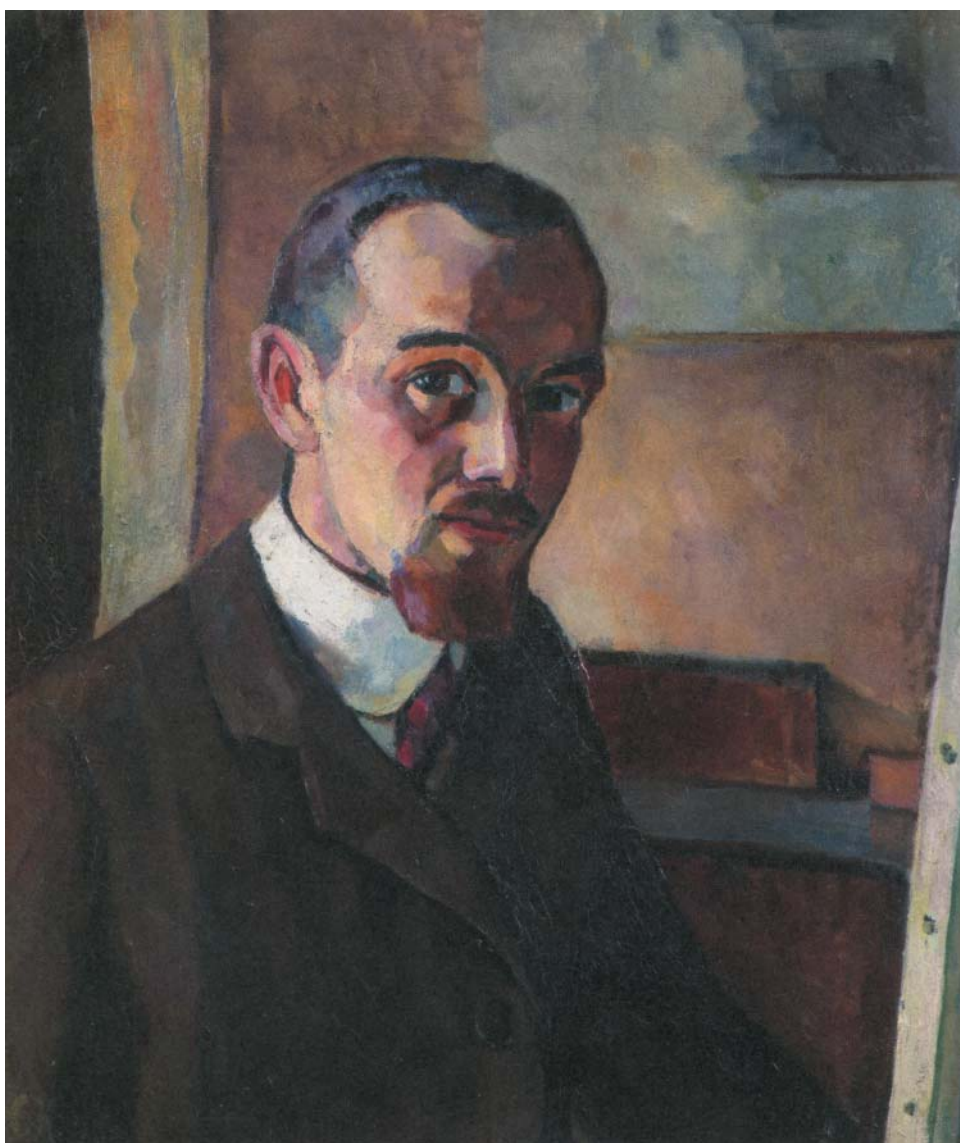

חֹדֶשׁ תָּמוּז
חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Eugen von Kahler: *Autoportrét*, 1908.
(K textu na straně 13.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

Druhé letošní zasedání Rady FŽO v ČR se uskutečnilo 17. června v Praze s tímto programem: 1/ Kontrola zápisu z posledního jednání; 2/ Uvedení Základního dokumentu FŽO do souladu se Statutem FŽO; 3/Volba zástupce FŽO do dozorčí rady NFOH; 4/ Plnění rozpočtu FŽO za rok 2019; 5/ Rozpočet FŽO na rok 2020; 6/ Aktuální situace – financování v budoucích letech, rozdělení daru ŽMP, dělení financí 2020–2021; 7/ Různé.

bod 1 – Kontrola zápisu z posledního jednání: Kontrola proběhla bez připomínek.

bod 2 – Uvedení Základního dokumentu FŽO do souladu se Statutem FŽO: Radou schválené změny statutu je nutno uvést do souladu se základním dokumentem. Návrh textu s vyznačením změn byl rozeslán s pozvánkou. Ke změně dochází v článku 4. 1., týkajícím se volebního období předsedy, které je čtyřleté a nebude nadále omezeno 2 x za sebou.

Hlasování: přítomno 35, pro 32, proti 0, 3 se zdrželi. *Změna základního dokumentu byla schválena.*

bod 3 – Volba zástupce FŽO do dozorčí rady NFOH: Sekretariát obdržel 3 návrhy, o novém zástupci FŽO ve správní radě NFOH proběhla tajná volba, bylo odevzdáno 31 volebních lístků. Výsledek: *Hana Frištenská (21 hlasů) bude doporučena jako nová členka do DR NFOH.*

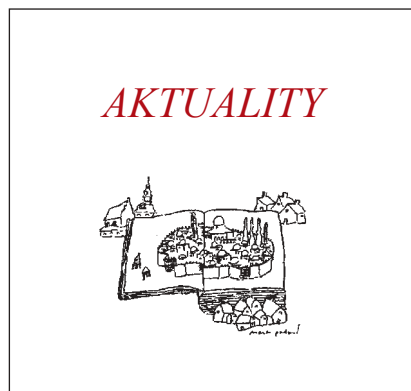
bod 4 – Plnění rozpočtu FŽO za rok 2019: Loňský rozpočet skončil přebytkem, předseda přednesl návrh rozdělení, schválený prezidiem. Rada rozhodla hlasováním o vypořádání hospodářského výsledku za rok 2019 ve výši 5,4 mil. takto:

Usnesení: *Účetní zisk bude převeden na účet Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let. Z tohoto účtu bude částka ve výši 211 750 Kč (příspěvek ŽO na vícepráce v projektu Revitalizace) přeúčtována do Fondu rezerv z HV. Ušetřené prostředky na administraci grantů CC ve výši 1717 tisíc Kč budou rozděleny takto: 924 000 Kč bude převedeno do Garančního fondu CC, 500 000 Kč bude převedeno do Fondu přeživších – Hagibor a 293 000 Kč bude převedeno do Fondu rezerv z HV.*

Přítomno 33, kворum 17, 1 se zdržel, pro 32. *Návrh byl schválen.*

bod 5 – Rozpočet FŽO na rok 2020: Vzhledem k nouzové situaci byla zavedena úsporná opatření ve všech střediscích, díky kterým se rozpočet krátí o 1650 tis. Kč oproti schválené verzi.

Hlasování o novém rozpočtu FŽO: Přítomno: 35, kворum 18, pro 32, 3 se zdrže-

li, nikdo proti. *Upravený rozpočet na rok 2020 byl schválen.*

bod 6 – Aktuální situace – financování v budoucích letech, rozdělení daru ŽMP, dělení financí 2020–2021: Předseda rekapituloval financování FŽO a ŽO v minulých letech. Konstatoval, že pokud by se pokračovalo ve stávajícím modelu a výdajích, dostane se FŽO do minusu 12 milionů v roce 2023. Všechny obce by měly již v letošním roce začít šetřit a hledat rezervy ve své činnosti.

Dar ŽMP na rok 2020 – nouzový stav omezil příjmy z turismu ŽMP, nutno uvažovat o šetření nejen FŽO, ale i ostatních organizací. Prezidium doporučuje rozdělit tento dar na 2 roky, vyúčtování by se odevzdalo až v roce 2022. ŽMP žádá FŽO o to, aby byl dar rozdělen na 3 splátky – červen, září, prosinec.

Usnesení: *Rada FŽO doporučuje svým zástupcům ve správní radě a v dozorčí radě ŽMP projednat a zajistit dodatek k Darovací smlouvě na péči o židovské kulturní dědictví, který prodlouží použití a vyúčtování daru na rok 2020 na 2 roky.* Přítomno 32, kворum 17, pro 31, zdržel se 1. *Usnesení bylo přijato.*

Dělení zisku ŽMP za rok 2019 – předseda informoval, že jde o cca 9 mil. a rezervu 5 mil. z let minulých, prezidium navrhuje snížení daru na 4,5 mil. a zbytek ponechat jako rezervu.

Usnesení: *Rada doporučuje zástupcům FŽO ve správní radě ŽMP a v dozorčí radě ŽMP, aby projednali rozdělení zisku ŽMP za rok 2019 tak, aby podíl FŽO neklesl pod 15 procent nerozděleného zisku.*

Přítomno 33, kворum 18, pro 33. *Usnesení bylo schváleno.*

Financování do budoucna – Prezidium projednalo různé návrhy a doporučuje, aby byla ustanovena komise, která zmapuje potřeby obcí, a to ve složení M. Malá, P. Papoušek, M. Hron. Komise připraví dotazník, který bude rozeslán do ŽO, a poté jednotlivě s ŽO osobně konzultován. Po obsáhlé diskusi bylo hlasováno o usnesení, formulovaném na základě doporučení prezidia:

Usnesení: *Při FŽO bude ustanovena pracovní skupina ve složení M. Malá, P. Papoušek, M. Hron, která zjistí finanční situaci jednotlivých ŽO a připraví návrh na jejich dlouhodobé financování. O návrhu bude jednat prezidium a rada na podzim t. r.*

Přítomno 34, kворum 18, pro 33, zdržel se 1, proti 0. *Usnesení bylo přijato.*

bod 7 – Různé: p. Lederer informoval o kontrole plnění podmínek pro transformaci ŽLU v ŽO, p. Rubín upřesnil svůj dotaz k působení rabína Maxy, p. Lichtenstein upozornil na problém synagogy v Lounech, která je v havarijním stavu. *jd*

NEHALACHICKÉ POHŘBY

ŽOP realizuje přípravu části hřbitova v Brandýse nad Labem pro nehalachické pohřby. Letos bude hřbitov fyzicky oddělen od starého historického hřbitova. Prostor je vyčištěn a upraven. Hřbitov jako neveřejné pohřebiště bude možné užívat od příštího roku. Provozní detaily budou upřesněny podle potřeb a zájmu. Hřbitov bude sloužit výlučně pro členy širší židovské komunity a pro jejich nežidovské partnery, pokud si budou přát společné hrobové místo. Jedná se výlučně o pohřbívání do země s vyloučením nežidovských obřadů. Parcelace prvních tří sektorů je již možná. Ohledně ceny hrobového místa (samozřejmě na dobu neomezenou) reprezentace nyní rozhodla takto: Usnesení: Reprezentace schvaluje cenu za pronájem jednoho hrobového místa ve výši 17 000 Kč, se slevou 5000 na 12 000 Kč pro r. 2020 a 2000 na 15 000 Kč pro r. 2021. Věřím, že toto rozhodnutí je stejně důležité, jako bylo před válkou rozhodnutí o zřízení urnového háje.

František Bányai, předseda ŽOP

OBSAH

Antisemitismus v ČR 2019 3

Komentář k Tóře 4–5

Za kopcem to dělají jinak

rozhovor s Danielem Kolským 6–7, 12

Autor toho dobrého

před 90 lety se narodil Ota Pavel 8–9

Čtyři sestry – příběh čtyř smíšených

manželství, statečnosti a zrady 10–12

Eugen von Kähler v Liberci 13

Mistři kameníci – kamenické značky

jihocheských židovských hřbitovů 14–15

Parochet z Nového Sedliště 16–17

Korespondence – o knize dopisů

Hannah Arendtové a Gershoma

Scholema 18–19

Asaf Gavron: Smrt v zádech 20

Izrael: Když se řekne anexe 21

Výběr z českých médií 22

Kalendárium 23

Zprávy, kultura, inzerce 24–27

Zprávy ze světa 28

Výroční zprávu o projevech antisemitismu v České republice za rok 2019 připravila FŽO pro vnitřní potřeby židovských komunit v České republice, ale i pro potřeby dalších institucí, které údaje o antisemitismu zpracovávají. Cílem zprávy je poskytnout v rozsahu získaných informací ucelený obraz o projevech antisemitismu, trendech a společenském klimatu ve vztahu k projevům antisemitismu.

DEFINICE

Základní část zprávy tvoří informace o antisemitských incidentech, které v roce 2019 FŽO zaznamenala. FŽO považuje za antisemitský incident takový čin nebo projev, který odpovídá definici antisemitismu, kterou používá Mezinárodní aliance pro připomínku holokaustu. (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR přijala usnesení, jímž se k této definici hlásí dne 25. 1. 2019, Senát Parlamentu ČR dne 30. 1. 2019): *Antisemitismus je takový způsob nazírání na Židy, který vyústí v nenávist vůči nim. Slovní a fyzický antisemitismus je namířen proti Židům i nežidovským osobám, případně jejich majetku, proti židovským společnostem, institucím a náboženským komunitám. Dále může tato nenávist být směřována proti Izraeli, jako židovskému státu. Antisemitismus velmi často obviňuje Židy z konspirace za účelem škodit lidstvu a mnohdy viní Židy z toho, že mohou za vše, co dopadne špatně. Tato nenávist se projevuje v rétorice, v psaném projevu, vizuálních formách a akcích a projevuje se hrozivými stereotypy a negativními charakterovými rysy.*

PODOBA

Antisemitské incidenty mohou nabývat různých podob od útoků na majetek, fyzických nebo verbálních útoků a vyhrožování až po příspěvky na internetu a na sociálních sítích. Shromážděná data pocházejí od obětí antisemitských incidentů, od českých židovských organizací a komunit i od široké veřejnosti, od Policie ČR a z otevřených zdrojů, mezi které patří jak média hlavního proudu, tak webové stránky monitorovaných organizací.

Vzhledem k tomu, že FŽO čerpá výlučně z otevřených zdrojů, a dostupnost relevantních dat závisí mimo jiné na ochotě, schopnosti a možnostech obětí i svědků projevy antisemitismu hlásit, neodráží počet incidentů zveřejněných ve

zprávě plný počet událostí, které se v uplynulém roce odehrály.

TYPY A POČET

Federace židovských obcí zaznamenala v roce 2019 celkem 694 antisemitských incidentů. Oproti roku 2018, kdy bylo zaznamenáno 347 incidentů, se jedná o nárůst na dvojnásobek.

Násilné antisemitské incidenty jsou v České republice stále ojedinělé. V roce 2019 nebyl zaznamenán žádný případ fyzické agrese s antisemitským motivem. Vzhledem ke skutečnosti, že oběti násilných činů incident často nenahlásí, je však vhodné

ANTISEMITISMUS V ČESKÉ REPUBLICE V ROCE 2019

přistupovat ke statistickým výstupům tohoto druhu s jistou mírou obezřetnosti.

V roce 2019 byly evidovány tři případy znehodnocení židovského majetku antisemitskými nápisy, symboly apod. a šest incidentů spadajících do kategorie vyhrožování násilným činem, obtěžování nebo urážky konkrétní osoby kvůli jejímu skutečnému či domnělému židovství. V obou kategoriích byl počet zaznamenaných incidentů stejný nebo nižší než v roce 2018.

INTERNET

Jednoznačně dominantní platformou s nejvyšším výskytem projevů antisemitismu v České republice zůstává i nadále internet. Antisemitistické projevy nenávisti ve virtuálním prostředí (články, příspěvky na sociálních sítích, anonymní komentáře a diskusní příspěvky) tvoří 95 procent všech zaznamenaných incidentů. Považujeme za nezbytné zdůraznit, že prudký nárůst počtu incidentů zaznamenaných na internetu ve srovnání s rokem 2018 nemusí nutně znamenat dramatické zhoršení antisemitských nálad v České republice. Metody sběru a zpracovávání dat pro účely vytváření výročních zpráv procházejí neustálým vývojem a zdokonalováním, je tedy možné, že zvýšený počet projevů antisemitismu zachycených na internetu je způsoben efektivnějším monitoringem.

Významný prostor pro šíření antisemitských příspěvků i nadále poskytovaly

dezinformační weby, z nichž pochází přes 24 procent všech zaznamenaných incidentů. Projevy antisemitismu se objevovaly již tradičně také na webových stránkách extrémně pravicových subjektů a v projevech aktivistů podporujících hnutí BDS. Většinu registrovaných incidentů, zejména příspěvků na sociálních sítích či anonymních diskusních textů, nebylo možné z hlediska ideologie jednoznačně klasifikovat.

Analýza obsahu projevů antisemitismu opět potvrdila trend dominance lživých, vulgárních nebo stereotypních tvrzení o Židech. Incidenty tohoto typu tvořily v roce 2019 více než 80 procent z celkového počtu registrovaných případů. V narativu protizidovsky vystupujících jedinců i skupin se objevují konspirační teorie o globálním židovském spiknutí, o moci a vlivu, který Židé využívají k ovládnutí světa, médií a všech důležitých společensko-ekonomických procesů včetně migračního toku.

Případy tzv. nového antisemitismu, uplatňující na Izrael standardy chování, které nejsou uplatňovány vůči jiným demokratickým státům, přirovnávající politiku Státu Izrael k nacistické politice nebo kolektivně obviňující Židy za akce Státu Izrael, tvořily necelých 15 procent všech zaznamenaných incidentů.

CELKOVÁ SITUACE

Podobně jako v loňském roce lze Českou republiku i nadále vnímat jako zemi, která je pro židovskou komunitu bezpečná, především pak ve srovnání s jinými státy ve střední a západní Evropě. Přesto je však nutné věnovat zvýšenou pozornost projevům antisemitismu v internetovém prostředí, odkud pochází většina zaznamenaných incidentů. V roce 2019 došlo ve světě k několika antisemitsky motivovaným bezpečnostním incidentům s tragickými následky. Analýza těchto útoků a profilu jejich pachatelů potvrzuje, že aktu násilí téměř vždy předchází postupná radikalizace předsudečně nenávisti ventilované na internetu, zejména na sociálních sítích. Jednotlivé dokonané útoky a jejich on-line stopy jsou pak inspirací pro další radikalizované jedince, kteří se mohou pokusit činy svých předchůdců napodobit.

Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR za rok 2019 byla vydána za finanční podpory Ministerstva kultury ČR a NFOH. V úplnosti se s ní můžete seznámit na www.fzo.cz. (jd)

MIŠNE TORA (DVARIM)

Poté, co jsme dočetli čtyři první knihy Tóry, otevíráme v Chumaši pátou knihu Dvarim, jež se od předchozích výrazně liší. Začíná slovy, jimiž promlouval Moše k celému Jisraeli na opačné straně Jardenu ve čtyřicátém roce, jedenáctého měsíce, prvního dne měsíce, když začal vysvětlovat tuto nauku. Pátá kniha je proto promluvou v první osobě, a vzhledem k jejímu načasování těsně před Mošeho smrtí můžeme pokládat jeho vysvětlení Tóry za odkaz.

Hned první větou je řečeno, že je určen celému Jisraeli. Co tím mínil, zdůraznil později: posluchači jeho posledních slov nebyli jenom současníci, *ale i ten, jemuž je dnes dáno zde být, stoje s námi před tvářmi Hospodina, našeho Boha, a ten, jemuž není dáno být zde dneska s námi* (29,13). Náš učitel Moše tedy mluvil i ke všem generacím Izraele, které se s Tórou setkají v budoucnosti, tedy i k nám, kteří ji otevíráme dnes.

Kniha Dvarim je prvním výkladem Tóry a základem ústní tradice. Proto ji Moše rabenu v souvislosti s povinnostmi krále označuje za *mišne tora*, zopakování Tóry (17,18). *Až král usedne na trůn, ať si pod dohledem kněží, Levitů, napíše zopakování této nauky* (mišne hatora hazot) *do knihy*. To, čím má být králi, platí v tomto ohledu pro celý národ.

Hned při čtení první paraši však může čtenáře zarazit její emotivní obsah. Druhého roku po východu z Egypta ztratil lid důvěru v Boha a rezignoval na její dobytí. Bůh se proto zapřísahal, že toto pokolení do Svaté země nevkočí, a Moše k tomu v této souvislosti dodává (1,37): *I na mne se Hospodin kvůli vám rozlítil, řka: Ani ty tam nepřijdeš!* A na začátku následující paraši uzavírá (3,2): *Tedy jsem snažně prosil Hospodina, říkáje: Prosim, nech mne přejít, ať spatřím tu dobrou zemi za Jardenem, onu dobrou horu a Levanon! Ale Hospodin se na mne kvůli vám hněval a nevyslyšel mne*. Proč vůdce vyčítá svému lidu, že zemře a nebude mít podíl na dobytí Svaté země kvůli nim?

Dokážeme pochopit, že by byl rád, kdyby se dožil dobytí Svaté země, ale je nepochopitelné, proč by z toho před smrtí obviňoval svůj lid, když čtenář ví, že v předchozí knize je Boží rozhodnutí, že nevstoupí do Zaslíbené země, trestem za jeho selhání ve zcela jiné věci. Nesplnil Boží příkaz, aby při nedostatku pitné vody v poušti přiměl skálu vydat vodu

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Kresba: Marcela Sidonová.

pouze tím, že k ní promluví. Místo toho do ní dvakrát udeřil holí. Trest přitom postihl nejen jeho, ale i jeho bratra Aharonu, který zemřel půl roku předtím, než Moše začal vysvětlovat Tóru celému Izraeli, se stejným zdůvodněním. Jak tedy mohl Moše vyčítat Izraeli, že byl potrestán kvůli nim za malověrnost, když couvl před válkou s Emorejci?

Jako každý text je i pochopení Tóry závislé na interpretaci. Proto je třeba zvážit význam klíčového slova, že se tak stalo *lemaanche*, kvůli vám, protože je mnohem spíše, než jako výčitku, můžeme vykládat *pro vás*, ve smyslu *pro vaše dobro*. V tomto případě Bůh nevyslyšel Mošeho prosbu, aby se zúčastnil dobytí Svaté země, pro dobro celého národa, nejen těch, kteří jsou momentálně naživu. I dnes tu s námi stojí ti, kdo nám předcházeli, a také ti, kteří po nás přijdou. Jestliže to Moše rabenu říkal i kvůli nám a kvůli nim, očekával přirozeně otázku v každém pokolení.

Přestože autor označuje knihu Dvarim za *mišne tora*, zopakování Tóry, je nepochybně velmi emotivní, ne však proto, že by obviňoval svůj lid za to, co

se mu stalo. Je naopak výzvou celému Izraeli i každému jeho jednotlivci, *aby se učil bát Hospodina, svého Boha*. K tomu se vztahují i mnohá další slova Mišne tora, za všechna uveďme tato: *Poznej dnes a vezmi si k svému srdci, že Hospodin je Bůh nahoře v nebi a dole na zemi, jiného není* (4,39)!

Poznej dnes a vezmi si k svému srdci, jsou spojené nádoby jako východ slunce a jeho západ. Rabínská etika proto uvádí citovaný verš do souvislosti s pozdějšími slovy Mošeho v téže knize, že *dodnes vám Hospodin nedal srdce poznat a oči spatřit a uši slyšet* (29,3). *Dodnes* znamená, že teprve na konci čtyřicátého roku exodu Izrael pochopil, co již věděl, ale poznané opouštěl, protože nebyl zralý to přijmout srdcem.

Z toho naši moudří usuzují, že nežli žák pochopí srdcem, co se naučil od svého učitele rozumem, potřebuje na to rovněž čtyřicet let. Vědět není totéž, co pochopit. Ale vztahují to i na Mošeho, našeho učitele, jenž potřeboval čtyřicet let k tomu, aby ke čtyřem knihám Tóry, které mu byly zjeveny, přidal svůj výklad a závěr. Bůh si ho nevybral jen proto, aby přivedl tento národ z otroctví v Egyptě ke svobodě ve vlastní zemi, ani jen proto, aby jeho prostřednictvím daroval Izraeli čtyři knihy své Tóry, ale aby byl učitelem celého Izraele po všechny věky a uzavřel Tóru svými vlastními slovy, z hlubin svého srdce.

Rabi Chajim z Voložinu učí, že bázeň Boží je pokladnicí lidského srdce, do níž Bůh ukládá svou moudrost, a záleží na tom, jak velký prostor pro ni člověk ve svém srdci připraví. Ve čtvrté knize je charakterizován jako *nejpokornější ze všech lidí na celé zemi* (4M 12,3), poněvadž, jak Bůh řekl, *ústý k ústům s ním mohu mluvit* (12,8) z pokladnice jeho nitra.

Vzpomeňme, to byla ústa, jež Mošemu bránila přijmout poslání vyvést Izrael z otroctví, a Bůh mu řekl: *Kdo dal člověku ústa, copak to nejsem já, Hospodin? Já budu s tebou a s tvými ústy a naučím tě, co máš mluvit* (2M 4,11–12)! A s tím souvisí samozřejmě i to, že v zemi moavské zemřel Hospodinův služebník Moše na Hospodinových ústech (5M 34,5). Tóra by nebyla celá, kdyby Bůh pětinu své nauky nepřenechal svému žákovi, který ji byl *pro ně*, pro nás, schopen přijmout celou. Proto i pro nás platí, že *to slovo je ti velmi blízko, ve tvých ústech je a ve tvém srdci, aby se je vykonával* (30,14)!

EFRAIM K. SIDON

MOŠE RABEJNU**Dvarim (5M 1,1–3,22)**

Představte si, že je vám 119 let a 11 měsíců a brzy zemřete. Zdá se, že se vám z bortily veškeré naděje: Bůh vám sdělil, že nevstoupíte do země, do níž jste čtyřicet let vedl svůj národ. Lidé, jimž jste stál v čele, vás opakovaně kritizovali. Bratr a sestra, s nimiž jste sdílel břemeno vedení, již zemřeli a víte, že ani jeden z vašich synů nenaštoupí na vaše místo. Co byste udělali?

Lze si představit řadu odpovědí. Propadnete se do smutku, budete přemýšlet o všech „kdyby“, pokud by se minulost odehrála jinak. Budete se dohadovat s Bohem, aby vás nechal překročit Jordán. Nebo zavzpomínáte na pěkné časy: jak lidé zpívali píseň po přechodu Rákosového moře nebo jak se shromáždili na Sinaji. Mojžíš nic takového neučinil, ale to co udělal, pomohlo změnit běh židovské historie.

Mojžíš shromáždil národ na opačné straně Jordánu a asi měsíc k němu promlouval. To, co lidem říkal, tvoří základ Páté knihy Mojžíšovy, Dvarim. Jeho projevy mají tematicky velice široký záběr: je v nich minulost, ale také proroctví a varování do budoucna, zákony, vyprávění, píseň a soubor požehnání. Jeho slova tvoří nejúplnější, nejhlubší vizi toho, co znamená být svatým národem, oddaným Bohu a budujícím společnost, která by tím, jak spojuje svobodu a řád, spravedlnost a mílosrdenství, individuální důstojnost a kolektivní odpovědnost, měla být vzorem lidstvu. Nicméně ještě důležitější než to, co v posledním měsíci života Mojžíš řekl, bylo to, co udělal, jak změnil svůj vztah k lidem: Už nevystupoval jako osvoboditel, tvůrce zázraků, prostředník mezi Izraelity a Bohem, ale stal se osobností známou v židovské paměti jako *Moše rabejnu*, „Mojžíš, náš učitel“. „Moše počal vysvětlovat tuto nauku,“ praví Tóra (5M 1,5) a užívá slovesa *be'er*, s nímž jsme se v tomto smyslu v Tóře nesetkali. Chtěl vysvětlovat, objasňovat. Chtěl, aby lidé pochopili, že judaismus není záhadné náboženství přístupné jen pár vyvoleným, ale je – jak pravil v úplně poslední řeči – „dědictví (celé) Jaakovovy obce“ (5M 33,4).

V průběhu knihy Dvarim nabývá Mojžíš nové úrovně moudrosti. Nehovoří jako prostředník Božích slov, ale vlastním hlasem, chápajícím celkovou vizi i detaily judaismu. Mojžíš se tak stal vůdcem nejen pro svou dobu, ale pro všechny časy, nejinspirativnější postavou náboženské historie. (Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – červenec 2020

tamuz/av 5780

Staronová synagoga

4. 7.	sobota	CHUKAT–BALAK 4M 19,1–25,9 hf: Mi 6,5–6,8	9.00 hodin
9. 7.	čtvrtek	půst 17. tamuz	2.15–21.56 hodin
11. 7.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3	9.00 hodin
18. 7.	sobota	MATOT–MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28;3,4;4,1–2	9.00 hodin
21. 7.	úterý	Jom kipur katan – erev Roš chodeš av	
22. 7.	středa	Roš chodeš av	
25. 7.	sobota	ŠABAT CHAZON DVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27	9.00 hodin
29. 7.	středa	předvečer půstu 9. Av	20.48 hodin
30. 7.	čtvrtek	PŮST 9. AV – šacharit konec půstu	8.15 hodin 21.47 hodin
1. 8.	sobota	ŠABAT NACHAMU VAETCHANAN 5M 3,23–7,11 hf: Iz 40,1–26	9.00 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin.
Páteční večerní bohoslužby od 19.30 hodin.

4. 7.	sobota	mincha perek 5 konec šabatu	13.30 hodin 22.23 hodin
11. 7.	sobota	mincha perek 6 konec šabatu	13.30 hodin 22.17 hodin
18. 7.	sobota	mincha perek 1 konec šabatu	13.30 hodin 22.08 hodin
25. 7.	sobota	mincha perek 2 konec šabatu	13.30 hodin 21.57 hodin
1. 8.	sobota	mincha perek 3 konec šabatu	13.30 hodin 21.45 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají pouze o sobotách od 8.50 hodin.

Na bohoslužby v synagogách je nutná registrace
nejpozději den předem do 12.00 hodin.

On-line modlitba

Pro zaslání hesla kontaktujte rabinát na e-mailu
rabinat@kehilaprag.cz.

Všední den (neděle–čtvrtek) mincha, maariv v 19.15 hodin:

[https://us02web.zoom.us/j/](https://us02web.zoom.us/j/877891782?pwd=QlhOai8vbVBxVkJFRmJ3aThhbK8rQT09)

877891782?pwd=QlhOai8vbVBxVkJFRmJ3aThhbK8rQT09

Šabat pátek – kabalat šabat v 18.30 hodin:

Adresa stránky v rabinátu.

Havdala – sobota 15 minut po skončení šabatu:

Adresa stránky v rabinátu.

ZA KOPCEM TO DĚLAJÍ JINAK

Rozhovor s kavárníkem a architektem **Danielem Kolským**

Foto David Kumermann.

DANIEL KOLSKÝ se narodil roku 1981 v Praze v rodině výtvarnice a lékaře Boženy a Alexandra Kolských. Během gymnaziálních studií strávil rok v Německu, vystudoval Fakultu humanitních studií UK, studoval také architekturu v Praze a v Liberci. Současně v rámci Židovské agentury (Sochnutu) řídil v letech 2005–2007 jazykové kurzy moderní hebrejštiny a zahraniční programy pro mládež. V roce 2007 spoluzaložil s manželkou Martou společnost *mamacoffee*: pražírnu, síť kaváren, košer pekárnu, e-shop a catering (viz www.mamacoffee.cz). Současně se věnuje architektonické praxi v ateliéru *Ting Architects* a řadě dalších aktivit, v nichž zdůrazňuje sociální a komunitní aspekt (viz www.danielkolsky.com).

Dani, jak prožíváte konec své největší kavárny Café Jedna ve Veletržním paláci v Praze? Prázdný prostor v přízemí Národní galerie působí strašidelně...

Ale ona to vždycky byla ratejna! Proto jsme se ji snažili zabýdlet roztrfštěným designem. Měli jsme tam od firmy Ton průřez jejich mobiliářem, hlavně židlemi, takže tam byla spousta různých židlí, které rozbíjely tu ohromnou strohost, a o to nám s kamarády architektky šlo a snad se to i povedlo. Ale stejně tam zůstalo hodně problémů: s akustikou, s toaletami, s neexistující kuchyní a v duchotechnikou, se

spoustou dalších věcí. Přístup galerie byl takový, že to je jedno, protože celou budovu čeká rekonstrukce. Což zase ukazuje takovou zdejší snahu vymýšlet neustále něco obrovského a lepšího, nové domy, místo toho, abychom opravovali to, co máme, a zamýšleli se nad tím, k čemu to má sloužit.

Co pro vás tahle kavárna znamenala?

Byl to největší prostor, který jsme provozovali, ale přinášel také největší komplikace. Velký prostor se špatně obsluhuje, muselo tam být hodně personálu, hodně složitých provozních kroků, které nebyly tak vidět, ale byly tam. Ale děla se tam spousta akcí, na které rád vzpomínám: besedy, uvádění knih, různé benefiční akce, konaly se tam lekce tanga, svůj prostor tam měly děti, chodili tam lidé z galerie i po představení ve Studiu Hrdinů...

S nabídkou, abychom měli kavárnu ve Veletržním paláci, nás nepřímo oslovila Helena Musilová v době, kdy pracovala ve vedení galerie, shodou okolností také organizuje festival v Boskovicích. Je to člověk, který pochopil potřebu Národní galerie mít prostor, který není místem výstavním, ale místem setkávání. Což je, myslím, pro jakoukoli velkou instituci zásadní potřeba. Ve škole, na obci, všude mají mít lidi možnost se setkat a neformálně se pobavit.

Ale nebyla a není to funkce kavárny obecně?

Určitě. A tahle funkce je důležitá hlavně teď, kdy se lidi neustále pohybují ve virtuální realitě a spolu se moc ne baví, chybí jim možnost si normálně mluvit. Když se tyhle prostory začnou vytrácet, vytratí se podle mě i schopnost lidské neagresivní komunikace. Myslím si, že bohužel tohle hodně lidí ve velkých institucích nechápe, ale dokonce to nechápe ani část našich zaměstnanců. Pro mladší generaci jsou sociální sítě plnohodnotný způsob komunikace, takže někteří vlastně nevědí, proč chodit do kaváren. Nemají problém napsat ostrý post na Facebook, ale když mají slušně diskutovat a podložit to argumenty, je to pro ně problém.

Já jsem pochopil, že stárnu, když jsem pozval zaměstnance, lidi ve věku kolem dvaceti let, na chalupu do hor. My, když jsme někde společně jeli, kecali jsme, po-

píjeli a dělali vylomeniny. Oni ani moc nepili, ale navzájem se tetovali.

Vnímáte konec Café Jedna pro dnešní dobu nějak symbolicky?

Beru to jako období, které bylo zajímavé, ale skončilo, a místo něj bude zase něco jiného. Už jsme z toho byli opravdu unavení. Přeju si, aby se galerii povedlo udělat tam něco jiného a dobrého. A klidně rád budoucímu nájemci pomůžu.

Je jasné, že velké kavárny teď budou mít problémy: jednak nejsou turisti, ale i místní lidé budou chodit méně, protože budou zvažovat, za co peníze utratí a kde. Současně si myslím, že předchozí doba byla přehnaná, nepřirozená, že lidi v gastronomii už vůbec neuvažovali, dělaly se projekty, které neměly smysl. Teď je příležitost o tom mnohem více přemýšlet.

V dětství jste zažil konec totality, jaké máte na tu dobu vzpomínky?

Babička bydlela v Krakovské, takže když jsme k ní koncem osmdesátých let chodili, často bylo na Václaváku živo. Samotnou revoluci jsem prožil zajímavě: jako člen oddílu vodního skauta Pětka jsme zrovna ten páteční večer a následující víkend měli oddílovou hru zvanou Detektivka. V sobotu jsme chodili po městě už s vědomím, že se děje něco zásadního, televize vysílala, že žádný student nezemřel, takže všechny lidi to utvrdilo v přesvědčení, že opak je pravdou. Starší kluci z oddílu psali všude, kam jsme se ten den nachomýtlí, sprejem na zeď „Kdo zabil Martina Šmída?“, což bylo pro nás malé kluky naprosto fascinující. Pamatuji si na demonstrace, ale taky si pamatuju, jak tátův otec, děda Kolský, původním jménem Kollmann, který prošel gulagem, se vztyčeným prstem varoval: „Copak jste se všichni zbláznili? Je to jenom taktické ústup, tohle si Rusové líbit nenechají!“ Ale říkám si, jestli neměl nakonec nějak pravdu...

Dědeček byl v gulagu?

Byl, ale víme o tom strašně málo. Dohledali jsme, v kterém koncentráku zahynuli jeho rodiče, ale jeho příběh je dost zmatečný. Děda zemřel, když mu bylo sedmdesát, v roce 1993, relativně brzo, nestihli jsme to s ním probrat. Byl jeden z mála, kdo z rodiny Kollmannů přežil, měl sestřenicu v Ostravě, další v Maďarsku. Pro mě byl tenhle děda frajer, dělal různé machroviny, třeba vrazil babičce hrst plnou bankovek a řekl: „Teď to musíš všechno utratit!“, nebo jsme jeli v autě z kopce a on volal: „Nefungujou mi brzdy!“ Všichni ší-

leli strachy a on se strašně smál... Na vyprávění o válce rozhodně nebyl.

Jste člověk hodně spojený s děním na pražské židovské obci a kolem obce. Co pro vás komunita v mládí znamenala?

Jako malí jsme chodili na obec na svátky na obědy, pamatuji si paní Feuerlichtovou a její legendární nášupy. Na vysoké škole jsem se začal zároveň pracovat na pražské obci, ze které jsem odešel, když se stal předsedou Tomáš Jelínek. Současně jsem začal vést Unii židovské mládeže a pracovat v Sochnutu, vedl jsem vzdělávací oddělení. V jeho rámci jsme dělali ulpan – výuku hebrejštiny. Byl (a pořád je) hodně oblíbený, projevovalo se v tom nadšení, které se táhlo z devadesátých let, pro všechno židovské a izraelské, jazyk, jídlo, filmy...

Jediné, co nám z Jeruzaléma, potažmo z Budapešti na ulpanu vyčítali, bylo, že nebyl dost „židovský“, že část lidí, která do něj chodila, neměla s obcí nic společného. To je pravda, ale myslím si, že to vytvořilo skupinu lidí, kteří mluví hebrejsky a jsou schopni sledovat izraelské zdroje a sledují problematiku Izraele, řadu lidí to podle mě pozitivně a následně i profesně ovlivnilo. Později začaly kurzy fungovat na jiné bázi, začala je organizovat skupina učitelů a tak běží pořád. V Sochnutu jsme taky hodně pracovali s programem Taglit-Birthright.

Jaký to je program?

Je to desetidenní program v Izraeli pro lidi ve věku 18–26 let, kteří splňují právo návratu. Do Izraele takhle vycestovala spousta mladých lidí. Seznámili se nejen s Izraelem, ale taky mezi sebou, vzniklo takhle i pár manželství... Na Taglit navazoval pro zájemce program MASA, to už je semestrální nebo roční studium a často tam pak lidi studovali dál. Každopádně to mělo vliv i na to, že ti, kdo jeli na Taglit, pochopili, že existuje nějaká Unie židovské mládeže, že se dají různé věci podnikat, že není tak těžké se k židovství vrátit. Taglit a unie se propojily, do Izraele jezdili lidi, kteří byli v unii aktivní a zase do ní přitahovali ty, se kterými se v Izraeli na Taglitu setkali... Je to ta generace dnešních zhruba čtyřicátníků, někteří z nich jsou v komunitě hodně aktivní.

Sledujete činnost dnešní Unie židovské mládeže?

Já jsem starý na to ji hodnotit. Připadá mi samozřejmě jiná a z našeho pohledu a perspektivou té naší „zlaté éry“ mi všechno

připadá míň aktivní. Máme skvělou židovskou školu, ale myslím si, že nemůžeme všechno očekávat od školy. Musí to být ještě něco jiného, dobré aktivity pro mládež. Pořád jako by mi tu chyběla pozitivní židovská identita, nebo spíš aktivity, které nejsou nutně náboženské, jako by chyběli lidi, kteří by to vedli. Je skvělé, že dnešní unie řeší mnoho věcí, které nás tehdy asi ani nenapadly, týkají se třeba genderu, otázek reformního judaismu. Je to celé mnohem sofistikovanější – logicky, je to úplně jiná generace.

Obdoba tetování?

Asi tak. Ale za nás to bývalo někdy až moc bouřlivé. Vzpomínám si třeba na jednu akci unie – mezinárodní seminář v Mikulově. Sjela se tam spousta lidí, od nás, ze Slovenska, z Polska, z Maďarska, přijel rabín Glück z Londýna, hosté z Ameriky. Po semináři se lidi různě rozprchli. Jenže Poláci se opili tak, že ukradli z hotelu U Zeleného krokodýla, který patřil Vladimíru Železnému, firemní znak: velkou dřevěnou plastiku krokodýla. Brzo ráno mi zvonil telefon a někdo neskutečně našťvaný od Železného nebo možná sám Železný řekl: „Okamžitě vraťte krokodýla!“ Vůbec, ale vůbec jsem nechápal, proč bych měl v Mikulově vracet krokodýla...

Jak vznikl nápad na mamacoffee?

Mamacoffee jsme založili s manželkou Martou roku 2007, když jsme oba ještě studovali. Marta v kavárnách pracovala už dřív a znala jejich provoz. Roku 2007 jsme jeli na svatební cestu do Etiopie. Jeli jsme tam právě, protože se tam pěstuje káva a také že tam byly pro nás dostupné letenky. Zjistili jsme, že káva z jedné malé vesničky na jihu země vyhrála cenu Africká arabika roku. Když jsme hledali více informací, zjistili jsme, že v té samé vesničce Člověk v tísni postavil společně s Junákem školu. Takže to byl jasný cíl cesty. Po návratu jsme otevřeli první kavárnu v Londýnské ulici a brzy pak i pražskou.

Chtěli jste „férovou kávu“...

Chtěli jsme nějaký sociální aspekt, což znamenalo spolupracovat přímo s místními farmáři. To tehdy tady ještě prakticky nikdo nedělal. Byli jsme jedni z prvních, kdo se opravdu jel někam podívat, jak roste káva, a spojil přímý kontakt s místními s kavářským byznysem. Časem se to vyvinulo tak, že děláme tři projekty: v Nikaragui, v Ugandě a v Brazílii. Na těchhle místech máme vlastní zaměstnance a ti

spolupracují s místními farmáři. Naši lidi – vyškolení místní nebo Češi – učí pěstitele kávy, jak to dělat lépe. Ukazujeme jim, jak mají kávu zpracovávat a proč jim za ni pak dáme víc peněz. Ale do ničeho je nenutíme, to ani nemůžeme. Pro ilustraci: V Ugandě jsme měli dva naše kluky, kteří přímo pracovali s dvaceti farmáři a ti pracovali s dalšími 1700 členy své kooperativy.

Co konkrétně farmářům radíte?

Jak kávovníky prořezávat, jak rozeznat plnou zralost kávy, způsob zpracování, management farem, jak kompostovat, jak využívat vodu a čistit ji před zpracováním, i když se pak stane odpadní vodou, jaké mít hygienické zázemí. Je toho hodně. Většinou budujeme postupně a pozvolna vzájemnou spolupráci, nabíráme lidi, v každé sklizni se něco podaří a něco ne. Pomáháme někdy i přímo: do Ugandy jsme teď, když tam ke všem nemocem ještě měli povodně, posílali nějaké peníze. Teď nám za mořem v Ugandě leží tuny kávy a snažíme se je dostat do Prahy...

Jak si farmy, s nimiž spolupracujete, vybíráte?

Od roku 2007 hodně cestujeme. Jezdíme do odlehklých horských komunit, kde mají lidé malá políčka nebo kávové zahrady. My se jim snažíme radit vybavení informacemi člověka zvenku. To není běžné – normálně od nich někdo vykoupí kávu a pak už se nezajímají, co se s ní děje dál. Dostanou peníze a nazdar. My se k nim vracíme, říkáme jim, zpětnou vazbu, co se povedlo a co lze dělat lépe. Často se stane, že stačí ukázat, že tamhle za kopcem to dělají trochu jinak a jaké mají výsledky. A pro ně je to zajímavé, protože za tím kopcem nebyli, nemají možnost.

V Ugandě pracujeme s farmáři na hranici s Kongem. V Nikaragui jsme měli zaměstnance, který pracoval s lidmi na mnoha malých rodinných farmách, a současně tam bylo několik farmářek, které měly svá malinká políčka. Napadlo nás, že bychom je mohli dát dohromady – takže náš člověk radil těmhle farmářkám, stal se z toho takový „ženský projekt“.

Máte také košer pekárnu. Proč jste ji založili?

Pekárnu jsme založili, abychom měli co prodávat v našich kavárnách. A připadalo nám dost důležité, aby to vytvářelo i infrastrukturu pro židovskou obec.

(pokračování na str. 12)

AUTOR TOHO DOBRÉHO

Před devadesáti lety se narodil spisovatel Ota Pavel

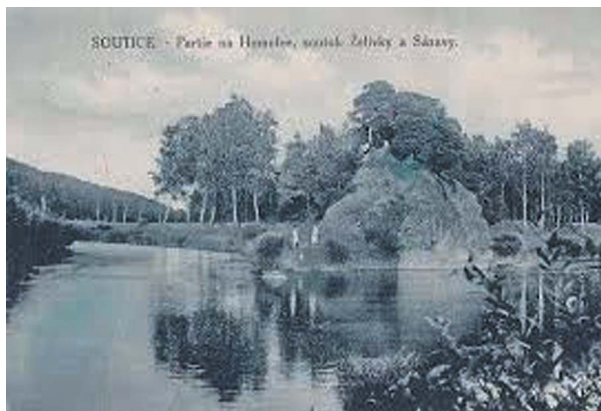
Jarní noc 1973. U Nesměřic. Ve stráni u dřevěné chatky hoří v malém ohni kupa oblečení, mlynářské kalhoty, kostkovaná košile, kožené ošoupané pantofle. Oheň co chvíli spíš čadí a do temného údolí s řekou padá pach páleného textilu a gumy. Věra Pavlová klackem prohrabává ohniště a postupně páli věci, které zůstaly po jejím nedávno zesnulém muži, Otě Pavlovi. Jako by to byl rituál, bytostná potřeba rozloučit se s „dotýkanými věcmi“ o samotě a tichu. V místech, která bezmála třicet let společně obývali a dýchali.

„Psaní pro něho byla odvaha. V jeho příbězích nefiguruje mnoho zlých. Byl autor toho dobrého. Ve své literatuře přetavil strach v odvahu, opatrnost ve smělost, úzkost ve velkolepost, krutost ve vlídnost a hrubost v laskavost,“ přiléhavě píše Arnošt Lustig o svém velkém příteli Otě Pavlovi – Otto Popperovi (1930–1973). Prozaikovi, rozhlasovému redaktorovi, novináři, sportovci, rybáři, jehož nedožití devadesátiny si v těchto dnech (2. července) připomínáme. Duši čisté i křehké, básníku dětství, řeky a jemné nostalgie. A také skvělému sportovnímu reportérovi, který dokázal psát o sportovcích s neobyčejně účastným vhledem, až máte dojem, že sportovní prostředí je jen pouhou kulisou lidského dramatu. Zděděná duševní nemoc jej vyčerpávala, bránila mu v soustavné činnosti, přesto pro něj psaní bylo bytostnou potřebou, znovu povstáváním, léčebným procesem. Psal pomalu, těžce, jeho věty se rodily bolestně, avšak z jeho textů dýchá průzračnost. „Psaní mu sice duševně pomáhalo, ale zároveň ho fyzicky ničilo, ocitl se v začarovaném kruhu,“ prohlásil o něm přítel Lustig.

CHATA MEZI ŽELIVKOU A SÁZAVOU

Ota Pavel je logicky spojován především s krajem kolem Berounky, s křivoklátskými lesy, Bánovem a Buštěhradem, který výrazně vstoupil do jeho pozdní prozaické tvorby. Ota pocházel ze smíšené židovsko-české ro-

diny Lea a Hermíny Popperových, narodil se v Praze, ale za protektorátu vyrůstal právě v Buštěhradu. A k Berounce se nepřestával jako rybář vracet. Ale v jeho životě byl ještě jiný kraj, ten na rozhraní středních Čech

a Vysočiny, který se mu stal domovem volbou. Nedaleko soutoku Sázavy a Želivky, mezi Souticemi a Nesměřicemi, v táhlé stráni nad loukou s řekou, kde se říkalo Na pekle, si s manželkou Věrou (1924–1993) nechali na začátku šedesátých let postavit dřevěný domek – něco mezi chatou a srubem. Tehdy jim dal cyklista Jan Veselý tip na svého přítele, tesaře

Ota Pavel se synem Petrem. Foto archiv.

a truhláře pana Schreibera a ten jim chatu, lehce načrtnutou Věrou Pavlovou, se svými pomocníky postavil za tehdejších 14 tisíc korun. Kamenné podsklepení, dvě místnosti, půdní pokojík, prosklená veranda, vysunovací stůl pro Otův psací stroj, dvě řeky poblíž, za „humny“ les, nikde nikdo, do nejbližšího konzumu sotva dva ki-

lometry. Do nesměřického konzumu Ota také posílá rodině pohledy ze svých zahraničních cest, třeba když byl s Duklou Praha reportážně v New Yorku. Prodavačka nevěřila vlastním očím, z jaké dálky tam došel lístek s mrakodrapy na Manhattanu. „V létě sice do stráně pražilo slunce tak silně, že jsme se museli chránit, nejlepší ovšem bylo koupání v tenkrát ještě nádherné Želivce,“ vzpomínala Věra po letech.

Píší se šedesátá léta, Věra v té době pracuje v Československém rozhlasu, Ota už má invalidní důchod (od roku 1966), vychovávají tři malé kluky a emběčkem jezdí mezi Prahou a Nesměřicemi. Občas tam za

nimi zajede rodina Lustigů, která má nedaleko Benešova také svoji chatu. Na louce vymezí hřiště, branky z holin a obě rodiny proti sobě hrají fotbalové mače. Ota hraje naplno, do úmoru, podobně jako když píše. Arnošt Lustig ve své knize *Okamžiky s Otou Pavlem* později napíše: „Jezdili jsme spolu na chaty. Mohli jsme pozorovat, jak naše děti rostou, rodiny prosperují a věci se nám začínají dařit. Byla šedesátá léta, těch deset šťastných roků, které českým spisovatelům závidí autoři na celém světě, protože byly vzrušující, zajímavé.“

V tom čase chce Ota Pavel napsat povídku o místní postavě, pytláku Fišerovi, který jim vlastně jako první kdysi před lety ukázal místo, kde by mohla jejich chatka stát. Když Fišer zemřel, vypravil se Ota z Prahy na jeho pohřeb, který byl vypraven z Nesměřic a mířil do Soutic na hřbitov. „Otík si zaznamenával výroky truchlících,“ vzpomínala Věra Pavlová, „a těšil se na to, jak napíše povídku o tom, jak pozůstalí a přátelé a sousedé vesele

pomlouvají nebožtíka bez ohledu na pietu. Ale k tomu už nedošlo.“

V ŽIVOTĚ JE TŘEBA MÍT SVĚTLÁ MÍSTA

Ota v chatce píše nebo brzy ráno vstává a jede na bicyklu chytat ryby. Někdy k Sedlickému potoku, jindy přes hřbet kopce k Sázavě nebo jen sejde pár desítek metrů k Želivce, kde třípytuje a chytá štiky. Do jednoho svého pozdního vyznání vepíše: „Na Želivce jsem jezdil na rozvrzaném kole na pstruhový potok v době, kdy lidé ještě spali. Všechno bylo jak v obrovském přírodním divadle. Tráva a pole se třípytily v rose, zpívali ptáci a u lesa se pásly srnky, které mě už znaly. Když jsem dojel k tomu krásnému potoku, byl jsem pln pokory, nabral jsem si do dlaní vodu a chtěl jsem se pokřižovat k Bohu, ale nikdy jsem to dosud neudělal.“

Ve druhé polovině šedesátých let se Otův psychický stav (maniodepresivní psychóza), především po temném incidentu na olympiádě v Innsbrucku, značně zhoršuje. Z dlouhodobých léčebných pobytů v psychiatrické klinice v Bohnicích ho úlevně vytrhují návraty na chatu u Želivky. V máji 1967 píše bratrovi: „Posledně jsem byl u Želivky, načerno na úhořích, nic jsem nechyt, a ležel jsem u vody a vzpomínal jsem si, jak jsem byl v Bohnicích přikurtovaný, jak ze mne tekla pot, a jak jsem křičel, a musel jsem od té vody skoro utéct. Ty dvě knihy, co jsem dosud napsal (*Dukla mezi mrakodrapy* a *Plná bedna šampaňského*, pozn. autora), byly draze zaplacený.“ O pár měsíců později (v srpnu) informuje bratra: „Na sobotu a neděli mě pustili domů, byli

jsem na chatě, nic jsem nechyt, jen tři pstruhy. Ale bylo to fajn. Koupal jsem se v Želivce, Dr. Grof říká, že potřebuji mít v životě taková světlá místa, abych se měl v depresích na co těšit a abych je lépe přetrval.“

Také řeka Sázava se stává dějištěm či spíš svědkem Otovy hlubinné sebere-

Lustigovi a Ota Pavel a Petr Pavel na Želivce, léto 1968. Foto archiv

flexe, znovuzrození. Po dlouhodobém pobytu v psychiatrické léčebně si vyjel k řece: „Sázava byla tichá. Na druhé straně křičeli bažanti a v rákosí se koupala ryba. Všechno bylo tak, jak jsem si

Chatka Oty a Věry Pavlových v roce 1962. Foto archiv.

představoval v ústavu. Něco mi říkalo: Pokoř se! Děkuji Bohu! Chtěl jsem si řeku uchvátit a ona mě srazila na kolena. Klekl jsem si do trávy a naklonil se k ní a ucítil jsem, jak mi voda teče mezi rty. Políbil jsem ji a pokřižoval se.“

Postupně však thoreauovská oproštěnost chatky nad Želivkou, která Otu Pavlovi nesmírně vyhovovala, bere za

své. Nejdříve je do chatky k jeho nelihosti (měl rád plamen svíčky a svit petrolejových lamp) zaveden elektrický proud, později dokonce kvůli manželčiným rodičům i televize. Emigruje s rodinou Arnošt Lustig, přítel z nejbližších. Ze stráně s osamělou chatkou se stává chatová kolonie pracovníků Vod-

ního díla Želivka. A co horší, nad Nesměřicemi se začíná budovat mohutná betonová hráz budoucí přehrady. Na úzké venkovské cesty jsou pokládány panely pro průjezdy nákladních aut, klidné údolí se mění v obrovské mraveniště-staveniště bagrů, jeřábů, míchaček a dělníků. A z koryta řeky pod přehradou se stává ledově studená výpusť bez ryb. Navíc Pavlům v té době u chaty někdo zastřelil milovaného pudla Pedra střelou rovnou do hlavy. Došlo i k vykradení ob-

jektu. Pavlovi začali reálně uvažovat o prodeji domku a hledat nové místo k usazení. Pochopitelně jednou z podmínek budoucího sídla byla těsná přítomnost vodního toku. Dlouhé měsíce se jim nedařilo nic vyhovujícího najít. Až kamarád fotograf Vráťa Tachezy naražil na skvělé místo – srub na prodej, stojící přímo nad říčkou Trnávkou na okraji Hořepníku. Telefonem radostně volá zprávu k Pavlům do pražského bytu. Věra mu do sluchátka oznamuje: „Vráťo, Ota před chvílí zemřel.“

Pár týdnů po pohřbu jede Věra embečkem do Nesměřic.

„Když Otík odešel,“ píše ve vzpomínkách, „jelo se mi na chatu na Želivku poprvé obzvláště těžce. Vezla jsem s sebou jeho nejmilejší domácí oblečení a pak sama, v noci, na malém ohničku všechno spálila. Denní kabátek, který mu moje maminka ušila, žlutočerně kostičkovaný, ten mám dodnes...“

MILOŠ DOLEŽAL

ČTYŘI SESTRY

Příběh čtyř smíšených manželství, statečnosti a zrady

Toto je příběh čtyř smíšených manželství, židovských sester a jejich manželů. Jejich osudy jsem popsal vycházející z rodinných i archivních dokumentů. Svůj článek věnuji památce židovských i nežidovských obětí z let 1939–1945 ve Valašské Bystřici.

Že si všechny čtyři sestry z židovské rodiny obchodníka Josefa Steinhardta z Valašské Bystřice vzaly muže nežidovského původu či vyznání, tři z nich povoláním učitele, nebyla náhoda. Sestry se často účastnily různých oslav v místní škole, kde se s pedagogy setkávaly. Čtvrtý manžel sice nebyl učitel, ale patřil k jejich přátelskému okruhu. Sestry se jmenovaly Adéla, Helena, Leopolda a Louisa a v době, kdy se vdávaly, nemohly tušit, v jak tragické situaci se zanedlouho ocitnou – ony i jejich manželé.

METODĚJ A ADÉLA JANČOVÍ

První učitel, o kterém jsem našel nejvíce archivních dokumentů, Metoděj Cyril Janča, se narodil 6. července 1896 v Dolním Újezdě, v okrese Lipník nad Bečvou. Jako nejstarší z pěti sourozenců musel Metoděj vypomáhat v domácím hospodářství, přesto roku 1914 úspěšně odmaturoval na reálném gymnáziu v Lipníku nad Bečvou. Během vojenské prezenční služby jej zastihla první světová válka; tři válečná léta prožil na ruském bojišti, kde byl třikrát těžce zraněn. V září 1918 byl poslán na italskou frontu, kde byl jeho pluk po vzbouření odzbrojen a v říjnu 1918 padl do zajetí. V lednu 1919 byla vyřízena Metodějova žádost o přijetí do Československé armády, v níž pak sloužil více než tři roky.

V nové republice se Metoděj rozhodl učit, na pedagogickou dráhu se připravoval v různých kurzech v Praze, Přerově a Valašském Meziříčí. Od září 1922 získal místo výpomocného učitele na několika školách a od roku 1925 místo řádného učitele na obecné škole „u kostela“ ve Valašské Bystřici. Vyšší atestace dosáhl v roce 1927 pro vyučovací jazyky český a německý. Výnosem z roku 1928 byl jmenován definitivním i řídícím učitelem této školy. V roce 1928 se oženil s Adélou, dcerou Josefa Steinhardta.

Rodina Steinhardtů byla velmi početná a řadu let přispívala k hospodářskému i kulturnímu rozvoji obce. Jejich hostem byl například Leoš Janáček a zapsal si řadu lidových písní, které mu Josef Steinhardt

předzpíval. Steinhardtovi patřili k českým Židům, jejich zachované rukopisy se vyznačovaly vytříbenou češtinou.

V červenci roku 1930 se Jančovým narodil syn Vladimír Jan. O rok později byla zahájena stavba nové školy a slavnostně byla otevřena 28. října 1934. Toho dne odpoledne vyšel průvod žactva, občanů a státních i místních hodnostářů od staré školy k nové budově. Po projevech zástupců všech úřadů pronesl za školu projev Metoděj, který pak symbolicky převzal

Svatební fotografie Adély a Metoděje Jančových z roku 1928.

klíče od nové budovy. V roce 1935 uvedl Metoděj Janča ve školní kronice: „Přeji si, aby škola nově zřízená vychovávala generace lepší a snášenlivější, než je ta nynější. Svým nástupcům přeji více štěstí v práci, a hlavně více uznání od občanů.“

Po okupaci Československa v březnu 1939, vzniku Protektorátu Čechy a Morava a vydání rasového zákona č. 136/1940 kolaborantskou vládou, se situace všech smíšených manželství zkomplikovala. Již v únoru 1939 (!) musel Metoděj písemně nahlásit ředitelství školy, že ani jeden z jeho rodičů nepříslušel k židovskému náboženství ani k židovské národnosti. Archivní dokumenty v tomto ohledu jasně dokazují, že Metoděj vadil Gustavu Pilečkovi, řediteli školy v letech 1937–1941.

„PANE INSPEKTORE!“

V červenci 1939, patrně v očekávání nepříznivé budoucnosti, se manželé Jančovi sezdávají ještě jednou, katolickým obřadem. Ani to však Adélu nezachránilo. V říjnu 1939 si anonymní udavač z Valašské Bystřice postěžoval Zemské školní radě v Brně, že Metoděj žije s manželkou židovského původu a tato skutečnost že

pobuňuje obyvatelstvo obce. Originál udání se nenašel, ale jeho obsah je zřejmý ze zachované korespondence o vyšetřování tohoto případu mezi Okresním školním výborem ve Valašském Meziříčí a Zemskou školní radou v Brně. Závěr šetření Četnickou stanicí ve Valašské Bystřici zní: „Manželka odborného učitele Metoděje Janči, roz. Steinhardtová, jest sice židovského původu, avšak nebylo zjištěno, že by to bylo obyvatelstvu Valašské Bystřice překážkou, a nebylo též zjištěno, že by podání bylo učiněno jménem širšího okruhu obyvatelstva. Pravděpodobně se jedná o čin neznámého jednotlivce z osobních důvodů. Tento pisatel nebyl zjištěn a pátrání po něm zůstalo bez výsledku.“

Později, dne 8. dubna 1940, musel Metoděj předložit ředitelství školy ještě prohlášení, že jeho manželka Adéla není příslušnicí náboženské obce židovské (což po druhém sňatku už skutečně nebyla). Na tomto dokumentu je cizí rukou poznamenáno, že „je židovka“. Tentýž den

oznámil Pilečka Okresnímu školnímu výboru, že na škole aktivně působí učitel Metoděj Janča, žijící s manželkou, pocházející ze židovských rodičů. A aby toho nebylo málo, v říjnu 1940 byl Metoděj nucen vyplnit a podepsat další prohlášení o rodovém původu svém a manželky Adély.

V září 1940 zaslal bývalý nájemce hostince U Steinhardtů, Julius Cáb, Okresnímu školnímu výboru ve Valašském Meziříčí stížnost na učitele Metoděje Janču o nezaplacení dluhu za stravování. Na stížnost Metoděj odpověděl dopisem Okresnímu školnímu výboru, v němž uvedl, že Julius Cáb má vůči němu také dluh, a podivil se, proč stěžovatel nezaslal vyúčtování dluhu přímo jemu. Metodějovi však bylo již v dubnu 1940 sděleno Zemskou školní radou v Brně, že jako manželé Židovky budou jeho služební požitky poukazovány na vázaný vklad. Čerpání peněz ale bylo omezeno na pouhých 500 korun měsíčně, na uživení rodiny málo – proto se snad Metoděj se splácením dluhu zpozdlil. Ať už si hospodský Cáb stěžoval z vlastního vnuknutí anebo byl manipulován jinou osobou, nelze jeho

stížnost hodnotit jinak než sice jako neanonymní, ale udavačství.

Zákeřným útokem je rukopisné udání (podepsané A. Křenkovou), zaslané opět Okresnímu školnímu výboru ve Valašském Meziříčí. Cituji část v doslovném znění: „Pane inspektore! Zdejší uč. Janča vysedává s našimi muži v hospodě a umí je připravovat i peníze tak jak bývalí židé. Připravili řadu lidí o majetky i naše děvčata kde mohly využívali ... Vždyť dělá těm židovkám slona a snášá jím jak vůl. On by měl nosit tu hvězdu za ně když chodí jím nakupovat a oni jen se mají dobře s toho co jim nasnášá... Naučil se důkladně od židů temu židovskému chochmesu...“ Dopis byl adresován: „Pan inspektor V. Kalus, Valašské Meziříčí“, podán byl 30. září 1941 ve Valašské Bystřici. Šetřením byla pověřena Četnická stanice ve Valašské Bystřici, která případ uzavřela jako anonymní udání z největší části nepravdivé.

Metoděj zemřel 14. října 1941 v nemocnici ve Vsetíně. V kronice školy je uvedeno: „14. X. 1941 zemřel odb. uč. měšť. školy Metoděj Janča, jenž se zasloužil o zbudování krásné novostavby školní budovy. Obecní samospráva a sociální péče v něm ztratily výborného pomocníka. Byl to „strýc“ nás všech. Odpočivej v pokoji!“, a dále: „Zemřelému def. odb. učitelu Metodějovi Jančovi, jenž se zasloužil o školství ve zdejší obci, zbudován byl na náklad uč. sboru pomník.“ Zbudování pomníku spadá dle kroniky do roku 1943, na místním hřbitově ani v dokumentaci správy hřbitova však po něm nebyly nalezeny žádné stopy.

Od druhé poloviny roku 1941 nabyly represe vůči Židům na rozsahu i intenzitě, které i Obecní úřad ve Valašské Bystřici důsledně uplatňoval. Metodějův syn Vladimír ještě mohl absolvovat první třídu měšťanské školy. Adéla však musela opakovaně žádat Zemskou školní radu o zaopatřovací podporu pro svého syna. Tři týdny po Metodějově smrti byl jeho bratr Josef na vlastní žádost ustanoven Vladimírovým opatrovníkem.

LEODEKAR A HELENA OČADLÍKOVÍ

Druhý učitel, Leodekar Očadlík z Horní Bečvy, byl jedním z těch, kteří se „včas“ rozvedli. Jeho manželka, Helena Očadlíková, roz. Steinhardtová, se po rozvodu vrátila do rodné Valašské Bystřice. Domovské právo jí bylo obnoveno, ale vehementně proti tomu protestoval člen obecního zastupitelstva Michal Randýsek. Očadlík „ospravedlnil“ rozvod s manželkou dopisem zaslaným v březnu 1941 Okresnímu školnímu výboru ve Valašském Meziříčí: „...brzo po svatbě projevíly se podstatné povahové nesrovnalosti, což

JAROSLAV A LOUISA SVOBODOVÍ

Třetí manžel, Jaroslav Svoboda, zahájil učitelskou dráhu ve Valašské Bystřici, ale větší část svého působení strávil v Ostravě. V archivních dokumentech nebyla nalezena žádná udání jako v případě Metoděje a Adély. S manželkou se navzdory tlakům protektorátních úřadů nerozvedl, ale zemřel koncem roku 1943. Jeho manželka Louisa byla v lednu 1944 deportována do koncentračního tábora Terezín, kde se roku 1945 dožila osvobození.

BEDŘICH A LEOPOLDA PAVLÍČKOVÍ

Čtvrtý manžel, Bedřich Pavlíček, úředník Severní dráhy Ferdinandovy, byl kvůli své židovské manželce Leopoldě v říjnu 1944 propuštěn ze zaměstnání a od 16. listopadu 1944 byl internován v nacistických táborech nucených prací Klettendorf a Schweidnitz. V květnu 1945 se vrátil na své pracoviště, ale 25. února 1948 byl z Generálního ředitelství OKD vyhozen na žádost předsedů závodní a podnikové rady. Po odvolání byl jeho pracovní poměr obnoven. Leopolda byla od konce ledna 1945 internována v Terezíně, kde se dočkala osvobození.

Deportacím naopak unikly Adéla Jančová (jejíž manžel Metoděj zemřel) a Helena Očadlíková (s níž se nechal muž rozvést). Téměř celá rodina Steinhardtů byla vyvražděna v různých vyhlašovacích táborech. Bernard,

bratr všech čtyř sester, byl zavražděn v Osvětimi, Adéla a Helena, Bernardova manželka Selma a jejich děti zemřely v Malém Trostinci, kde si Židé museli vykopat hromadný hrob a v něm byli postřeleni. Muži, starci, ženy i děti.

JOSEF JANČA

Blížila se porážka třetí říše. Německé ozbrojené síly se obávaly, že Vládní vojsko, jehož byl Metodějův bratr Josef příslušníkem, obrátí své zbraně proti okupantům. Proto bylo toto vojsko odzbrojeno a v květnu 1944 odsunuto do Itálie. V červnu 1944, Josef a další vojáci zběhli k ital-

Srpen 1936: Vladimír jako nastávající prvňáček, v pozadí Karla a Olga Steinhardtovy, zavražděné v Malém Trostinci ve věku 14 a 10 let.

dlužno přičítati zejména rasovému rozdílu na obou stranách...“ Kromě „rasových důvodů“, uvádí Očadlík i to, že jeho manželka dostala velké věno, protože ale její matka neměla dostatečnou hotovost, vypůjčila si peníze na směnku, kterou Očadlík podepsal a po rozvodu musel splácet 1000 korun měsíčně. Jeho situace však nemohla být tak dramatická, když mohl platit nákladné vzdělávání své dcery na škole hraběte Pöttinga. O Očadlíkovu oportunismu svědčí i to, že se po únoru 1948 stal předsedou Místního národního výboru ve Valašském Meziříčí, koncem roku 1951 byl odvolán a hrozilo mu trestní stíhání, jež odvrátila amnestie v roce 1953.

ským partyzánům, s nimiž bojovali proti italsko-německé divizi Monte Rosa. Následně tito českoslovenští partyzáni přešli do Francie, k Československé obrněné brigádě ve Francii, která se v letech 1944–1945 zúčastnila obklíčení opevněného přístavu Dunkerque a bojů s jeho německou posádkou. V brigádě bojovaly i „Wintonovy děti“, tedy židovští vojáci, které rodiče stihli poslat se záchrannými transporty do bezpečí. Kapitulace posádky pevnosti Dunkerque byla podepsána 9. května 1945 v nedaleké francouzské obci Wormhout. Po útěku Josefa k italským partyzánům a přechodu do řad Československé armády ve Francii byl jakýkoli styk s rodinou nemožný. Josef musel být považován za nezvěstného nebo padlého, jinak by jeho manželce Heleně a příbuzným hrozilo věznění i popravu. Helena, ač v jiném stavu, přebrala „štafetu“ péče o sirotka Vladimíra a zapojila se do konspirativní péče o něj.

VLADIMÍR

Vladimír žil od roku 1942 v Ostravě (u Josefových přátel), kde dokončil měšťanskou školu. Poté (jako učeň jménem „Jan“) vstoupil do učení v hotelu Schindler. V roce 1946 potvrdil nájemce hotelu Jaroslav Šoustal, že spolu s Vladimírovým strýcem Josefem neploletého Vladimíra materiálně zabezpečoval v době, kdy se učil na kuchaře. Vladimír po válce absolvoval základní vojenskou službu u pohraniční brigády ve Volarech. Po ukončení vojny pracoval jako kuchař, většinu času na dolech v okolí Litvínova. Zemřel v Litvínově v lednu 1981, svobodný a bez majetku.

Přítom na základě závěti své tety Violy Steinhardtové (zavražděné v Malém Trostinci) zdědil – s dvěma dalšími přeživšími dětmi a několika dalšími osobami – dům č. p. 183 ve Valašské Bystřici, pilu, pozemky a les. Za války disponoval majetkem protektorátní úřady, roku 1943 se o něj zajímal Julius Románek, člen obecní rady. Nebyla sice nalezena jeho žádost, ale našla se zamítavá odpověď okresního hejtmána pobočky Moravské Ostravy ve Frýdku. Přestože Románková žádost nebyla německým protektorátním úřadem vyslyšena, po válce se rodina Románků domu č. 183 a přilehlých nemovitostí dočkala a jsou ve vlastnictví potomků či příbuzných dodnes. Románkův charakter dokresluje fakt, že v lednu 1944 udal Vladimírovo bydlíště Policejnímu ředitelství v Morav-

ské Ostravě. Naštěstí byla udaná adresa fiktivní. O existenci Vladimíra tedy věděl, po válce se však o nalezení dědiců domu č. 183 a přilehlých nemovitostí nepokusil.

PO PADESÁTI I VÍCE LETECH

K padesátému výročí vybudování nové školy ve Valašské Bystřici, tedy roku 1984, publikoval kolektiv autorů ročenku, ve které přispěvatelé vyjádřili vzpomínky na historii školy a její učitele. Ve svém příspěvku píše Jaroslav Horský: „Velmi rád vzpomínám na svého kolegu, spíše rádce, odborného učitele Metoděje Janču. Byl výborný matematik-metodik, hodně dobrých rad mám od něho. Byl vpravdě obětavým vesnickým doktorem.“ Překvapivý je příspěvek Gustava Pilečky. Některé jeho názory si zaslouží citaci: „Celou obec ovládala rodina Steinhardtů, která nemilosrdně vykořisťovala občany této obce tak, že mnozí z nich propili celé své majetky.“ „Pro Steinhardtý stal jsem se osobou nežádoucí. Občas se stalo, že někteří občané, vracející se v noci opilí z hospody, vykřikovali před školou na mne urážlivé nadávky. Oznámil jsem je soudu, byli potrestáni a nadávky přestaly.“ Jak víme, Pilečka svou iniciativu projevil už za protektorátu. V roce 1984 své názory otevřeně publikoval, a tak se sám usvědčil z vyhrčeného antisemitismu. Jeho vyjádření o rodině Steinhardtů, naprostou většinou vyvražděné v nacistických koncentračních táborech, je vrcholně nestoudné.

Na pomníku obětem z doby okupace ve Valašské Bystřici chybí jména Bernarda Steinhardta, zavražděného v Osvětimi, a Emila Seigeho, který na škole učil a byl za odbojovou činnost zatčen a popraven v Mauthausenu. Do odboje měli být údajně zapojeni i další učitelé, v čele s Pilečkou jako jejich vůdcem a organizátorem. Tento „odboj“ však nikdo po válce neprokázal.

K 85. výročí zahájení výuky na škole ve Valašské Bystřici se v listopadu 2019 konala upomínková akce, na níž, i přes zjevný odpor některých osob, byla z iniciativy autora tohoto článku odhalena v aule školy pamětní deska prvnímú řídícímu učitelé, Metoději Jančovi. Současní učitelé takto navázali na ocenění Metodějových zásluh svými kolegy z roku 1943. Mrzelo mě, že slavnostnímu aktu se nedostalo žádné veřejné publicity, takže takřka jedinými účastníky byli žáci školy.

JOSEF JANČA

Foto rodinný archiv

ZA KOPCEM TO DĚLAJÍ JINAK

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Když chceš mít dobrý dort pro děti ve školce, musíš přemlouvat někoho, kdo drží košer, aby ti ten dort upekl. Myslím, že je důležité mít dostupnou košer pekárnu. Já bych byl vděčný i za dobrého košer řezníka nebo za košer kavárnu; mrzí mě i to, že zaniklo židovské knihkupectví.

To nejste sám. Jste označován i jako filantrop. V čem to spočívá?

Podporujeme malé farmáře svými kávovými projekty a ve zlých dobách, což bylo teď, jsme jim pomáhali i finančně. Podporujeme hodně neziskových společností, ale ne finanční pomocí, spíš jim třeba v našich prostorách poskytneme zdarma nájem na zajímavou akci nebo jim něco drobného dáme do tomboly.

Projevuje se zájem o společný prostor a sociální problematiku i ve vaší architektonické práci?

Určitě. Sociální témata jsou vlastně všude a v každé profesi, mě k jejich vnímání přivedla manželka. Snažíme se třeba navrhnout a prosazovat navrhování bezbariérových bytů. Ale vždycky to záleží na klientovi: introvert, který chce být sám, nepotřebuje byt, aby se mohl setkávat.

Dani, dovedete si představit, že byste řídil stát jako firmu?

Nedovedu. Myslím si, že to opravdu nejde. Firmy, pokud to nejsou sociální firmy, jsou řízeny tak, aby to vedlo k co nejvyššímu zisku. Což ve státě nelze. Stát má celou řadu témat, která nikdy k žádnému zisku nevedou, naopak. Ale na druhou stranu, jsou témata, kde by se slušelo řídit je hospodárněji a účinněji – konkrétně sociální služby.

Všem bych doporučil knihu sociologa Daniela Prokopa *Slepé skvrny*. Přináší data a ta jsou hodně varující: měsíc institucionální péče, dejme tomu v dětském domově, stojí stát 75 tisíc na klienta, v tom jsou třeba děti, které sebrali rodičům, kteří neměli peníze na nájem. Takže hospodárnější by bylo některé instituce rušit a peníze, a určitě by jich nebylo tolik, dát těm potřebným, kteří by si navíc třeba udrželi práci a platili daně. Já bych do politiky jít nemohl: často se v ní nejedná o věci samotné, ale o ideologii a o moc.

ALICE MARXOVÁ

EUGEN VON KAHLER V LIBERCI

Oblastní galerie vystavuje další umělcova díla

Zavedou-li vás prázdninové cesty na sever Čech do Liberce, nevynechejte tam návštěvu Oblastní galerie, vhodnou za slunného i deštivého počasí. Nachází se v budově bývalých městských lázní Františka Josefa I. (Masarykova 14), postavených v letech 1899–1902 podle projektu vídeňského architekta Petra Paula Branga, tvůrce lázní, divadel či administrativních staveb v historizujícím slohu po celém Rakousku-Uhersku. Lázně nechala vybudovat finanční instituce Reichenberger Sparkasse, v době vzniku se jednalo o luxusní projekt s vanami, bazénem a římskými lázněmi. Byly hojně využívány a sloužily až do roku 1984. Poté postupně chátraly; po roce 1990 je po řadě vlastnických peripetií získalo město a rozhodlo se zajímavé a dlouhá desetiletí oblíbené místo zachránit a po dohodě s Oblastní galerií Liberec zrevitalizovat pro galerijní účely. Díky finanční podpoře Evropské unie bylo možné revitalizaci provést velkoryse (ateliér Sial byl za její projekt oceněn hlavní cenou Grand Prix architektů za rok 2013) a výstavní prostor otevřít pro veřejnost v únoru 2014.

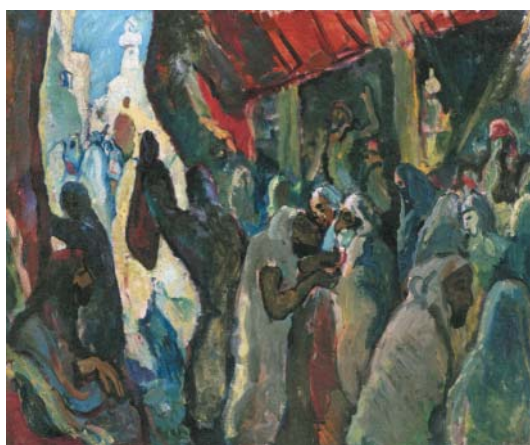
K zajímavostí galerie patří, že její krátkodobé výstavy se orientují na umění regionu a umění německy mluvících umělců, mezi nimiž byla řada tvůrců židovských. K posledním expozicím v předchozím sídle galerie (v zámětku libereckého textilního průmyslníka Johanna Liebiega) patřila velká výstava, věnovaná právě uměleckým skupinám německy hovořících výtvarníků z Čech, Moravy a Slezska v meziválečném období, nazvaná *Mladí lvi v kleci* (viz *Rch* 2, 3/2014).

NEDOHLÉDNUTELNÉ HORIZONTY

Až do 27. září lze nyní v této galerii zhlédnout komorní, ale zajímavou výstavu Eugena von Kahlera. Tohoto umělce představila v rámci Festivalu uprostřed Evropy a oslav stého výročí Židovského muzea v Praze souhrnnou expozicí roku 2006 Galerie výtvarného umění v Chebu. Tehdy se podařilo zprostředkovat Kahlerovy obrazy ze soukromých i veřejných sbírek v Čechách, Německu a Rakousku. Jak konstatuje kurátorka současné výstavy v Liberci Anna Habáková, i přesto není

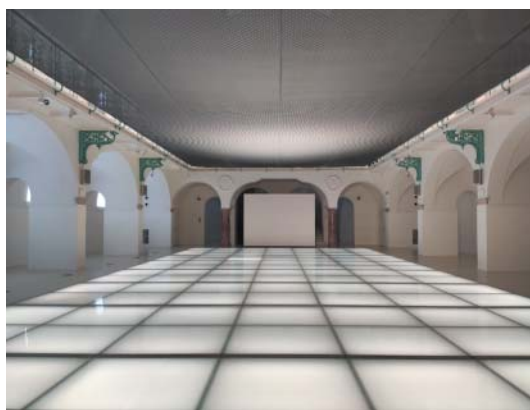
Kahlerovo jméno u nás stále příliš známé, ve stále expozici se nachází jen v Národní galerii ve Veletržním paláci v Praze.

Eugen von Kahler (1882–1911), syn židovského průmyslníka (za zásluhy povýšeného do rytířského stavu), přitom patřil k průkopníkům moderního způsobu malby, jeho tvorba byla ovlivněna německým ex-

Eugen von Kahler: *Bazar v Orientu*, olej, 1911.

pressionismem a francouzským fauvismem i světem Orientu, žil a pracoval v Mnichově, v Paříži, Berlíně, pobýval ve Vídni a Bruselu, cestoval do Afriky. Z článku Arna Paříka, věnovaného zmíněné velké

Jako pod hladinou: světelná instalace Josefa Šafaříka.

Kahlerově výstavě (*Rch* 9/2006), uvedme citát Johannese Urzidila, jenž umělcovu práci charakterizuje: „Tak jako prózy Franze Kafky nebo obrazy Marca Chagalla obsahuje i Kahlerovo dílo mnoho z východní mystiky a židovských tradic, které rezonují jak v jeho figurálních kompozicích, tak v zátiších a krajinách. Z jeho díla jako by ale dýchal i Rilke stejně český jako rakouský lyrismus, svět dalekých cest, který

se na pozadí téměř zapomenutého německo-pražského prostředí do široka otevírá nedohlédnutelným horizontům, aby nás opět onou silou citu vtáhl do zvláštní intimity, svobody a ticha osobního poselství.“

DEVĚT OBRAZŮ

Výstava instalovaná v malém sále galerie čítá devět olejomalb ze soukromé sbírky, šest z nich je u nás vystaveno poprvé. Představují oblouk od umělcových počátků až po závěrečné období: rozmezí mezi datací nejstarších obrazů (1903) až po ten nejranější (1911) představuje zhruba dobu celé jeho tvorby, předčasně ukončené tuberkulózou, a jsou dobrými příklady různých etap jeho díla.

Jak obraz *Park ve Svinařích* (1903), tak *Promenáda* z roku 1906 jsou ovlivněny impresionismem: výjevy namaloval Kahler rychlými tahy štětce a zachytil především atmosféru: klid podvečerního parku, jenž patřil k zámku, který Kahlerovi rodiče koupili a kde se rodina a její přátelé často scházeli, i zvláštní náladu promenády podél vody. Některé postavy jdou, jiné jako by tančily, z obrazu je cítit harmonie i napětí.

Zátiší s květináčem (1907–1908) a *Autoportrét* (1908) prozrazují vliv Paula Cézanne a fauvistů; k nejpозoruhodnějším pak patří obraz *Bazar v Orientu* z roku 1911, který namaloval po návratu ze své třetí cesty do Afriky (Tunisu a Alžírsku): postavy či spíše abstraktní barevné skvrny na obraze se prolétají, do příšeří mezi stánky dopadá ostré světlo z blankytného nebe, v dálce je vidět minaret. Z obrazu sálá horko i vzrušená atmosféra při smlouvání na trhu. V době, kdy ho Kahler maloval, ho již sužoval finální atak nemoci, obraz byl tedy i snovou vzpomínkou.

V říjnu 1911 se konala jeho první samostatná výstava v mnichovské Moderní galerii, ale o dva měsíce později, 13. prosince, malíř zemřel, v pražském domě rodičů. Za tři dny po jeho pohřbu začala v Mnichově první výstava skupiny Der Blaue Reiter (Modrý jezdec), kde byly vystaveny dvě Kahlerovy kresby, které daroval zakladateli skupiny Vasiliji Kandinskému.

Svým způsobem s Kahlerovým snovým africkým obrazem koresponduje i tajuplná instalace Josefa Šafaříka v „bazénovém“ sále galerie: návštěvník kráčí po křehké světelné ploše a nad sebou vidí rozčerenou hladinu, na níž se zrcadlí sluneční světlo. (am)

MISTŘI KAMENÍCI

Kamenické značky jihočeských židovských náhrobků

V několika minulých letech proběhla podrobná dokumentace židovských hřbitovů Jihočeského kraje, kterou provedla společnost Matana, a. s., a podpořil ji Česko-německý fond budoucnosti. Dokumentace zahrnuje 48 tamních židovských hřbitovů s téměř 10 000 dochovanými náhrobky. Výsledkem jsou mimo jiné zjištění nejstarších nalezených náhrobních kamenů, které pocházejí z konce 16. a z počátku 17. století. Byly identifikovány hroby významných osobností, dosud neznámých místních rabínů, představitelů komunit i osobností známých jen z literatury. Další zajímavou součástí dokumentace jsou kamenické značky jihočeských židovských náhrobků. Do poloviny 19. století se kamenické značky na židovských náhrobech nevyskytují a předpokládá se, že starší náhrobky zhotovovali křesťanští kameníci podle předloh připravených Židy.

BRATŘI SEIDLOVÉ

První kamenické značky se na židovských náhrobech v jižních Čechách objevily kolem poloviny 19. století, a to z dílen židovských i nežidovských kameníků. První značky židovských kameníků najdeme na náhrobech Šimona Kafky z Milčic na hřbitově v Miroticích (1850), Eliezera Frische v Neznašově (1852) a Rivky Altman z Čkyně, pohřbené na hřbitově v Hluboké nad Vltavou (1862). Kameníky byli bratři Seidlové z Rabí v západních Čechách, synové Šimona Seidla, pocházejícího ze Čkyně. Jejich iniciály A. a I. jsou identifikovatelné až s pomocí písemných pramenů. Vypovídají, že jde o bratry Abrahama a Izáka Seidlovy, narozené v letech 1820 a 1823. Jejich kamenické značky jsou mimořádné svým umístěním a velikostí písma. Jsou umístěny na přední straně náhrobků a v mirotickém případě značka *Rabi bei A. I. Seidl* dokonce stejným písmem navazuje na jméno zemřelého.

Náhrobek Šimona Kafky z Milčic na hřbitově v Miroticích, 1850. Foto Petra Vladařová.

IZÁK WEIL, IGNATZ STEIN

Nejplodnějším kameníkem druhé poloviny 19. století v jižních Čechách byl Izák Weil z Radenína, který žil od šedesátých let 19. století v Táboře, zemřel roku 1897 v Kostelci nad Orlicí a je pohřben na židovském hřbitově ve Vamberku. O jeho kamenické profesi se poprvé dozvídáme ze zápisu, kterým se roku 1849 v Radeníně povoluje jeho sňatek. Weilovu starší předpokládanou produkci charakterizují výrazné reliéfní symboly, v horní části vystouplé hebrejské písmo a v dolní polovině basreliéfní písmo. V Radeníně a na okolních židovských hřbitovech se nachází přibližně v polovině

19. století a v následujícím desetiletí více mimořádně zdařilých náhrobků, vykazujících shodný kamenický rukopis. Nejsou však signovány a jejich autora lze – na základě některých analogií s jeho pozdějšími signovanými pracemi – jen předpokládat.

Kamenická značka *I. Weil* se v Radeníně vyskytuje až roku 1888 na náhrobku Leopolda Wintera. O desetiletí dříve jsou evidovány jeho signované náhrobky v Bechyni a Neznašově. Další Weilovy náhrobky se nacházejí rovněž na hřbitovech v Jistebnici, Kardašově Řečici, Přehořově, Prudicích, Mladé Vožici či mimo Jihočeský kraj na území Vysočiny, například v Pacově či v Humpolci. Mladší, většinou již signované náhrobky se vyznačují plochým provedením a ztrátou reliéfního pojetí. Jejich charakteristickým znakem je jemná, filigránová ornamentika, zvýrazňující jméno

a příjmení zesnulého. Weilovy náhrobky z mladšího období jsou obvykle uvozeny německým souslovím: *Hier ruht in Gott*, např. na náhrobku Seligmanna Lüftschitze z roku 1887 na hřbitově mladovožické židovské komunity, který se nachází mezi samotou Elbančice a Vilicemi.

Mimořádně obsáhlou produkci v jižních Čechách a zejména na Vysočině zajišťoval vyhlášený kameník Ignatz Stein (1852–1942) z Bate-lova. Z posledních desetiletí 19. století a z 20. století jsou jenom v jižních Čechách a v přilehlých lokalitách dochovány jeho značky přibližně na stu náhrobech. Život Ignatze Steina skončil ve věku 90 let krátce po příjezdu do koncentračního tábora v Terezíně.

Náhrobek Seligmanna Lüftschitze na hřbitově v Mladé Vožici, 1887, detail. Foto Iva Steinová.

KAMENÍCI

Z PRAHY I VÍDNĚ

Na jihočeských hřbitovech byly zdokumen-

továny kamenické práce přibližně 80 kameníků, mezi těmi, kteří pracovali ve druhé polovině 19. století, nacházíme pražské kamenické rodiny s příjmením Freund, Lucka či Radnitz. Ve výjimečných případech byly náhrobky na konci 19. století zhotoveny c. k. dvorními kameníky z Vídně. Továrník Josef Wurmfeld (1883) v Nové Bystřici má náhrobek zhotovený Antonínem Wasserburgerem, dvorním kameníkem z Vídně, jak sděluje jeho kamenická značka. O pohřbeném továrníku Moritzi W. Fürthovi, představeném spolku Chevra kadiša, radním města Strakonice a držiteli rakouského vyznamenání Zlatého záslužného kříže s korunou, vypovídá jeho náhrobní nápis. Zemřel roku 1893 a jeho honosný náhrobek zhotovil pro strakonický židovský hřbitov další vídeňský dvorní kameník Eduard Hauser.

NÁHROBKY

LEOPOLDA EHREMANNA

Ve 20. století patří k nejpozoruhodnějším příkladům židovských náhrobků ty, které vznikly na základě spolupráce mezi architektem a kameníkem. Kameník František Toušek z Písku pracoval samostatně na náhrobních kamenech tradičního stylu v prvních desetiletích 20. století. Mezi jinými je autorem ná-

hrobku významného muže z Jistebnice, rabína Jakoba Freunda, zesnulého roku 1906 a pohřbeného na židovském hřbitově jistebnické židovské komunity, situovaném v blízkosti vesnice Pohoří. K Touškovým nejvýznamnějším pracím však patří náhrobky, ke kterým připravil návrhy architekt Leopold Ehrmann (1886–1951), autor náhrobku Franze Kafky (1924) na Novém židovském hřbitově v Praze a také autor architektonických návrhů řady staveb a přestaveb zejména židovských objektů. K jeho nejvýznamnějším realizovaným stavbám patří komplex smíchovské synagogy v Praze. Jakožto rodák ze Strakonice měl k jižním Čechám blízko a do rodných Strakonice jezdil pravidelně v letních měsících.

První z dochovaných náhrobků této dvojice se nachází na židovském hřbitově v Písku, založeném roku 1876. Náhrobek náleží Josefu Voglovi, píseckému hodináři a zlatníkovi, autorovi hodin pro určení časů bohoslužeb v nově postavené synagoze v Písku (jsou zachovány v Židovském muzeu v Praze). Josef Vogl byl rovněž představeným bratrstva Chevra kadiša. Jako první podepsal nové stanovy bratrstva z počátku roku 1919 a o jeho funkci vypovídá také jeho náhrobní nápis. Vzhledem k tomu, že písecký židovský hřbitov byl ze tří čtvrtin zničen v osmdesátých letech 20. století, můžeme považovat za štěstí, že tento náhrobek, ačkoli značně poškozen, zůstal zachován. (O zrušení píseckého hřbitova a jeho přeměně v park se uvažovalo od roku 1970. V parku měla být umístěna jen deska, připomínající původní hřbitov. Hřbitov byl též používán jako vojenské sportovní cvičiště. V osmdesátých letech byly náhrobky z větší části rozprodány, úplnou devastaci celého hřbitova zastavil až rok 1989.)

Voglův náhrobek vykazuje tvar nepravidelného pětiúhelníku, jehož základna je užší než rozšiřující se horní část kamene. Je tedy stejného tvaru, který Leopold Ehrmann použil znovu roku 1924 a rozšířil jej do prostorového řešení kubizujícího náhrobku Franze Kafky na Novém židovském hřbitově v Praze.

HŘBITOV V PÍSKU

Můžeme jen litovat, že značná část náhrobků z píseckého hřbitova byla zničena a že došlo k nevratným ztrátám. Systematická dokumentace, provedená teprve v nedávné době, tak nemohla zachytit například náhrobek Kamily Stösslové (1935), pozdní lásky Leoše Janáčka, a v současnosti není ani známo místo jejího hrobu. V roce 1987, kdy

Náhrobek Josefa Vogla na hřbitově v Písku, 1919.

hrozilo zrušení hřbitova a zničení všech jeho náhrobků, byl identifikován hrob básníka Richarda Weinera (1884–1937), jehož ostatky nakonec po exhumaci spočinuly na Lesním hřbitově v Písku. Nad jeho hrobem stojí socha alegorie Smutku v podobě plačící ženské postavy od sochaře Václava Vokálka (1891–1970).

Písecký židovský hřbitov se sice považuje za z větší části zdevastovaný, ale při bližším pohledu na jeho ploše doposud na-

cházíme skvělé příklady kamenické práce své doby. Jedním z nich je náhrobek Gabriela Weinera z roku 1919, otce básníka Richarda. Působil ve výrobě cukrovinek a vybudoval v Písku prosperující podnik. Není známo, zda se Richard podílel na rozhodnutí, jakou podobu bude mít kámen jeho otce. Jednoduchý, zčásti vycházející ze starší tradice a v jednoduchosti zároveň

Náhrobek Gabriela Weinera na hřbitově v Písku, 1919.

monumentální náhrobek zaujme hlavice-mi ze stylizovaných lotosových květů, které navozují reminiscenci na staroegyptské vzory. Jeho autorem je neznámý kameník G. Kalous z Karlína. Je zřejmé, že i neznámí kameníci se stali tvůrci originálních děl.

HŘBITOV VE ČKYNI

Jeden z vrcholů židovské sepulkrální produkce 20. století v jižních Čechách představuje náhrobek z červeného sliveneckého mramoru ve stylu rondokubismu ve Čkyni. Náleží Else

(hebrejskými jmény Rivce Libele) Kohnové, která zemřela ve Vídni roku 1922 ve svých 28 letech a k pohřbu byla převezena do Čkyně. Návrh zhotovil opět architekt Leopold Ehrmann a kameníkem byl opět František Toušek z Písku. Plocha kamene je rovnoměrně rozvržena pro německý a hebrejský text a používá zajímavého typu písma. Při bližším pohledu si můžeme u vybraných hebrejských písmen, která tvoří zkratku, povšimnout jejich drobných ozdobných rostlinných zakončení.

ATYPICKÁ DÍLA

Na židovských hřbitovech v jižních Čechách najdeme atypická kamenická díla, u kterých povědomí o autorovi chybí. Na hřbitově v Přehořově stojí nad hrobem Josefa Ehrlicha z Veselí nad Lužnicí z roku 1923 neobvyklé figurální sousoší v životní velikosti. Zcela se vymyká tradiční židovské sepulkrální produkci. Lze předpokládat, že bylo ovlivněno pracemi regionálního sochaře Jana Vítězslava Duška (1891–1966), který zhotovil řadu sousoší či reliéfů na křesťanských hřbitovech v Tábo-

Náhrobek Elsy (hebrejskými jmény Rivky Libele) Kohnové na hřbitově ve Čkyni, 1922. Foto na této straně Petra Vladařová.

ře a okolí. Náhrobek však není signován, takže případné autorství J. V. Duška je sporné.

Pozoruhodný kubizující náhrobek se vyznačuje reliéfem perspektivně ustupujících stylizovaných svíců a prostorově řešeným prvkem, vycházejícím z motivu Magen David. Stojí na židovském hřbitově v Neznašově nad hrobem Aloise Bondyho (1926), výrobce lihovin a majitele octárny z Týna nad Vltavou. Rovněž není signován, čehož je třeba zejména

v tomto případě litovat, protože představuje mezi sepulkrálními plastikami mimořádný počín, který svým významem přesahuje hranice regionu jižních Čech.

Příspěvek na téma významných novodobých náhrobků Jihočeského kraje a jejich kameníků tvoří zároveň pozvánku k cestě na jih a vybízí k návštěvám židovských hřbitovů tohoto regionu. Některé z nich, jako například Přehořov, Prudice, Mladá Vožice, Jistebnice či Radenín, jsou volně přístupné. Návštěvu dvou posledních zmiňovaných lze doporučit i z hlediska jejich umístění na vrcholu kopce a v krajině s dalekými výhledy.

IVA STEINOVÁ

PAROCHET Z NOVÉHO SEDLIŠTĚ

Příběh jedné dobře ukryté synagogální opony

Textilní sbírka Židovského muzea v Praze představuje nejvýznamnější soubor aškenázských textilií na světě. Její podstatná část byla získána za tragických okolností v letech 1942–1945, v době existence tzv. Židovského ústředního muzea. Právě do něj byly z území bývalého Protektorátu Čechy a Morava plošně sváženy židovské památky v nejširším slova smyslu, pocházející především ze zrušených venkovských židovských obcí a jejich synagog. Byly evidovány v tzv. válečných svezích pojmenovaných podle konkrétních měst a obcí, z nichž byly do muzea přivezeny.

SUDET

Z území tzv. Sudet, připojených k hitlerovské Říši po podepsání mnichovské dohody 30. září 1938, se ve sbírkách Židovského muzea v Praze dochovalo jen málo památek. Jejich zachování bylo možné především díky osobnímu nasazení jednotlivců, kterým se podařilo je dostat z území Československé republiky, mimo dosah hitlerovského Německa, nebo je přesunout do zdánlivě bezpečné Prahy. Při ztrátě informací o jejich původu byla zpětná identifikace možná jen podle zmínky o něm v donačních zápisech, kterými jsou synagogální textilie zpravidla opatřeny. Značná část potenciálních sbírkových předmětů z území tzv. Sudet byla zničena během celoročního protizidovského pogromu v noci z 9. na 10. listopadu 1938, známého jako „křišťálová noc“. Právě tehdy bylo v čerstvě odtrženém pohraničí českých zemí vypáleno nejméně 35 synagog a na 17 tisíc občanů židovského původu uprchlo do vnitrozemí. Jedním z předmětů, který měl této osudné noci navždy zmizet, je i opona vyhotovená pro synagogu v Novém Sedlišti. Ta sice skutečně zmizela, naštěstí ale jinak, než jak zamýšleli nacističtí ničitelé. Po více než 80 letech byla identifikována a zotožněna ve sbírkách Židovského muzea v Praze.

ŽNO V NOVÉM SEDLIŠTI

Židovská náboženská obec v Novém Sedlišti existovala již před rokem

1700. První dřevěná synagoga zde pak byla postavena v roce 1703 a v roce 1769 získala novou synagogální oponu. Jak se lze dozvědět z donačního, hebrejsky psaného nápisu, který ji zdobí, jednalo se o „dar knížete, hlavy a představeného KH Mošeho, syna MHVR J., blahé paměti, a jeho manželky, ženy statečné, paní Sarl, dcery H LZ z NC“ (pravděpodobně z Nové Cerekve – Neu Zerekwe? –, okres Pelhřimov). Právě od roku 1769 je v Novém Sedlišti dolo-

Aron ha-kodeš z Nového Sedliště v synagoze v Tachově. Foto archiv.

žena i řada rabinů, z nichž poslední, Isak Frankl (1895–1902), byl rabinem i po nedalekou Stráž.

Když v Novém Sedlišti v letech 1786–1788 vystavěl stavitel Gallus druhou, již zděnou synagogu, součástí vybavení jejího pozoruhodného barokního interiéru se stala také synagogální opona z roku 1769. Chránila a zakrývala dveře svatostánku, který nechal na své náklady zhotovit Samuel Bloch. Svatostánek byl vyhotoven ze dřeva, s dvojicí sloupů po stranách, s plastickým baldachýnem s korunou a s vyřezávanými postranními křídly. Výjimečný vzhled svatostánku dal vzniknout legendě, podle níž měl být vyroben z oltáře zakoupeného ze zrušeného kláštera benediktinů v Kladruzech.

Stará barokní synagoga v Novém Sedlišti byla využívána až do roku 1911. Odchod židovského obyvatelstva způsobil, že brzy nato, v roce 1914, byla zrušena i místní náboženská obec a duchovní správu nad zbývajícími židovskými dušemi převzal rabinát v Tachově. Budova synagogy chátrala. V roce 1918 byla prodána a zbořena. Hodnotné vnitřní barokní vybavení interiéru, zejména barokní svatostánek, bylo přemístěno do nové synagogy v Tachově, jejíž původní zařízení zničil v roce 1911 požár. Když v roce 1927 publikoval Josef Schön *Dějiny Židů v Tachově*, neopomněl zveřejnit fotografie barokního aronu ha-kodeš a opony z roku 1769. Opona patřila do skupiny opon tzv. portálové kompozice častých jak v období renesance, tak i baroka, se dvěma sloupy s hlavice-mi a zvlášť nákladně zdobeným středovým polem. Tato stylizace vycházela z reflexe biblického Chrámu. Sloupy měly zastupovat vstupní sloupy z před síně svatyně, Jachín a Boáz. Středové pole představovalo samotnou chrámovou oponu.

Tachovská synagoga byla vydrancována a vypálena místními nacisty v noci z 9. na 10. listopadu 1938. Tím se, jak se zdálo, skončila také historie opony z Nového Sedliště.

CO PROZRADILA FOTOGRAFIE

Židovské muzeum v Praze vlastní rozsáhlou sbírku historických fotografií. V tomto souboru se dochovaly i snímky zachycující interiéry synagog českého, moravského a slezského venkova. I když se jedná o snímky staré 80 a více let, na mnohých lze rozpoznat jednotlivé předměty tvořící jejich původní vybavení. Otázkou je, co vše se z tohoto vybavení podařilo zachránit, co vše, zachycené na historických fotografiích interiérů venkovských i městských synagog, je dodnes uchováno ve sbírkách Židovského muzea v Praze.

Vzhledem k tomu, že se dochovala publikovaná fotografie staré opony z Nového Sedliště, pokusili jsme se ve sbírce synagogálních textilií dohledat podobné kusy, aby bylo možné alespoň takto konkretizovat jednu z mno-

ha ztrát způsobených nacistickým ničením. Díky kvalitnímu zpracování sbírky textilu Židovského muzea v Praze, k němuž přispělo několik generací odborníků (jmenujme alespoň Hanu Volavkovou, Ludmilu Kybalovou, Evu Kosákovou a Danu Veselskou), a precizní evidenci předmětů v katalogizačním softwarovém systému CollectiveAccess, bylo jisté, že se relativně rychle podaří dohledat analogické kusy k oponě z Nového Sedliště. O to větším překvapením bylo, když ve válečném svozu označeném jako „ŽNO (ŽRS)“ (Židovská náboženská obec [Židovská radnice stará]) byla zjištěna zcela stejná opona, jako ta publikovaná v knize Josefa Schöna. Shoduje se nejen výzdoba, ale i hebrejské nápisy. Lze tedy s jistotou říct, že opona z Nového Sedliště z roku 1769 nebyla osudné noci z 9. na 10. listopadu 1938 zničena.

OPONA ZE ZELENEHO SAMETU

Opona z Nového Sedliště je vyhotovená ze zeleného sametu. V horní části má umístěnou reliéfní korunu vyšitou z kovových nití zlaté a stříbrné barvy. Drahokamy, které ji zdobí, jsou vyrobeny z barevných sametů. Kolem koruny je nápis „Koruna Tóry“ a „roku 529 podle malého počtu“, vyšitý z kovových nití tak, aby připomínal kovový reliéf. Po stranách koruny stojí dva čeští lvi s korunami na hlavách, zhotovení stejnou technikou jako koruna sama. Po stranách opony jsou na podstavcích umístěny dva točené sloupky s korintskými hlavicemi porostlé vinnou révou s hroznými vlny. Vyrobeny jsou z bílého damašku. Květy na damašku jsou vytkány kovovými nitěmi stříbrné barvy. Hrozní vlny a listy révy jsou vyšity barevnou hedvábnou přízí a kovovými nitěmi zlaté barvy, ze které jsou

také hlavice sloupů, na nichž jsou postaveny vázy s květinami. Uprostřed opony je vloženo pole ze skořicově hnědého sametu, bohatě vyšité kovovými nitěmi zlaté a stříbrné barvy a stočenými kovovými drátky, tzv. bulliony. Z oválného medailonu uprostřed vyrůstají kalichovité květy a symetricky do stran rozložené spirálovité úponky s piniovými plody, trojlisty a dalšími stylizovanými kalichy kvě-

Synagogální opona z Nového Sedliště ve sbírce Židovského muzea v Praze. Reprodukováno s laskavým svolením Židovského muzea v Praze.

tin. Výšivka, lemovaná zlatým prýmkem, představující onu vlastní chrámovou oponu, je symbolicky zlatými prýmkami upevněna na postranní sloupky. Celou kompozici ve spodní části uzavírá výšivka kovovými nitěmi zlaté barvy tvořená úponky s kalichovitými květy, granátovými jablky a drobnými listy.

Kdy a jak se ale opona z Tachova dostala do Prahy, není jasné. Stalo se tak ještě před „křišťálovou nocí“? Podařilo se ji zachránit dřív, než byla ta-

chovská synagoga vyrabována a zapálena? I když detaily záchrany zůstávají nejasné, je jisté, že se tak mohlo stát jen díky odvaze těch, kdo si uvědomovali význam opony pro Tachovsko a jeho historii. Oponu se podařilo dostat do Prahy a uložit na „neutrální půdě“ Staré židovské radnice. Je jisté, že od roku 1942 již byla součástí sbírek tzv. Židovského ústředního muzea, jako jeden z předmětů válečného svozu ze Staré židovské radnice. To, že opona pochází z tzv. Sudet a z Tachova, muselo být zamlčeno. Vzhledem k jejímu významu byla jako jeden z mála předmětů sbírky tzv. Židovského ústředního muzea v roce 1942 fotograficky zdokumentována. Černobílý skleněný negativ, který zachytil její podobu, je součástí sbírek Židovského muzea v Praze.

Důležitá je poznámka na německy psané katalogizační kartě tzv. Židovského ústředního muzea (tzv. německého katalogu), jedné z těch, jež byly vytvořeny pro každý předmět, který se stal součástí jeho sbírek. Opona byla krátce před přijetím muzea zrestaurována. Stalo se tak z důvodu poškození v souvislosti s událostmi „křišťálové noci“? Nebo to bylo právě probíhající restaurování, díky němuž nebyla opona v době barbarského ničení v synagoze,

čímž unikla svému zničení? Součástí válečného svozu, ve kterém byla opona z Nového Sedliště zjištěna, jsou ještě dvě opony s vazbou na Tachov, což vyplývá z donačních nápisů. První je z roku 1881, druhá z roku 1890. Je možné, že i tyto pocházejí z tachovské synagogy. Poté, co se je podařilo zachránit, mohly být všechny tři uloženy na „neutrální půdě“ Staré židovské radnice v Praze. Zda se tak skutečně stalo, může doložit další cílený výzkum.

MILAN JANČO

KONSTELACE

Vychází kniha dopisů Hannah Arendtové – Gershom Scholem

Dlouho se ví, že Gershom Scholem, badatel v oboru kabaly, a Hannah Arendtová, politická teoretička, si spolu dopisovali a že byli rovněž přátelé. Ale dlouho si nikdo toto přátelství nedokázal konkrétně představit. Scholem, který se narodil roku 1897 v Berlíně jako Gerhard Scholem, se přestěhoval roku 1923 do Palestiny, kde přijal jméno Gershom a žil a učil tam až do své smrti roku 1982. Walter Benjamin popsal Scholemovu přítomnost jako „židovství v živé podobě“. Hannah Arendtová Blücherová, narozená roku 1906 v Hannoveru, vyrůstala v Královci, uprchla roku 1933 z Berlína do Paříže a roku 1940 konečně do New Yorku, kde žila až do své smrti v roce 1975 – jako „protiváha veškerému šílenství a vši zkaženosti světa“, jak formuloval její působivost jeden nekrolog.

„Židé v Evropě umírají a lidé je zabíjejí jako psy,“ končí dopis z října 1940, ve kterém Hannah Arendtová Gerhardu Scholemovi sděluje, že jejich společný přítel Walter Benjamin si na útěku před nacisty vzal život. Do jaké míry zármutek nad mrtvými, a především boj o další trvání židovství oba myslitele spojoval a byl základem jejich vztahu, se dozví čtenář v této knize dopisů, které začínají roku 1939 dopisem Arendtové z Palestiny a – pokud je nyní známo – končí roku 1964 jedním Scholemovým dopisem z Jeruzaléma.

Dne 27. listopadu 1946 píše Arendtová ze svého pracoviště v New Yorku Scholemovi do Jeruzaléma, tehdy ještě britského mandátního území, tyto řádky:

„My heart goes out to you – to znamená, že nepotřebuje pas, ani peníze, ani „dovolenou“, vzalo si lístek a plachtí pokojně v turistické třídě do Palestiny. Vy si pak v Haifě stoupnete do přístavu a postavíte se o to, aby je nepustili na břeh.“

PŘÁTELSTVÍ PLNÉ KONFLIKTŮ

V obrazu srdce, které se blíží k druhému člověku přes politické hranice, a přece nemůže přistát, se odráží napětí, které v sobě nese situace blízkosti a odstupu, přichylnosti a vymezení. Ačkoli se životní cesty obou těchto osobností liší a předměty, na které se soustřeďují ve své vědecké práci, jsou od sebe velice vzdálené, dokládají dopisy, že se oba lidé vzájemně oslovovali a vyvolávali jeden v druhém zvláštní otázky a zvláštní síly. Čelili apo-

riím židovského sebepojetí. To charakterizuje napětí a kouzlo tohoto vztahu.

Doposud veřejnost vnímala především obě kontroverze, „přátelství plné konfliktů a sporných bodů“, jak se říkalo. Roku 1946 článek Arendtové *Zionism Reconsidered* (Přehodnocení sionismu) vyvolal spor o politickou budoucnost Palestiny. Scholem, který Arendtovou poznal jako „obdivuhodnou ženu a znamenitou sionistku“, byl zklamán a roztrpčen, neboť v jeho očích se její kritika sionismu vysmívala ohrožené židovské existenci v Palestině. Zůstává nejasné, jestli Arendtová kdy byla sionistkou. Ve svém politickém hodnocení nebyli

Hannah Arendtová. Foto archiv.

Arendtová a Scholem roku 1945 od sebe přišli daleko. Také Scholem znal tendenci k uniformizaci uvnitř sionismu, kterou Arendtová kritizovala, a sám si stěžoval na „úpadek etického sionismu směrem k obvyklé praxi politického realismu“; a svojí odpovědí na kritiku sionismu ze strany Arendtové – „Já sám jsem zřejmě stál na druhé straně, jako starý člen hnutí Brit šalom“ – zdůrazňoval, že se vždycky zasazoval o porozumění s arabskými sousedy a o vytvoření dvounárodnostního státu.

Nicméně jakkoli v zásadě schvaluje možnost kritiky, pochybuje o tom, že tvář v tvář nacistické zkázy a palestinské realitě, ohrožující existenci a vyznačující se boji a přepadeními, je kritika sionismu namístě, a táže se, zdali by jiná (lepší?) židovská politika opravdu něco změnila. Arabové se podle něj „nezajímají primárně o naše morální či politické smýšlení,

nýbrž o otázku, jestli vůbec existujeme, či nikoli“ (dopis 19).

Vzdor vlastnímu zklamání („pozbyl jsem víry, která mne sem přivedla“, začíná jedna z jeho básní) požaduje tedy Scholem se zřetelem na ohrožení bezpodmínečné přitakání židovskému státu; z jeho perspektivy Arendtová ve svém článku *Zionism Reconsidered* tuto bezpodmínečnou prioritu židovské sounáležitosti a příslušnosti zpochybnila.

Avšak zatímco ve sporu z roku 1946 bylo to, co oba spojovalo, silnější nežli to, co je rozdělovalo, vyústil druhý známý spor, diskuse o Zprávě o Eichmannovi, sérii, kterou Arendtová psala pro *New Yorker* (1963), v roztržku. Ačkoli Arendtová, na rozdíl od Scholema, ve své zprávě vítá rozsudek smrti vynesený izraelským soudem, nesouhlasí s tím, jak byl proces veden; kritizuje roli židovských rad během šoa a táže se po lidské schopnosti žít svobodně v totalitárních systémech. Zděšení ze setkání s Eichmannem, tímto „masovým vrahem bez motivu“, jenž vraždil, „protože to patřilo ke kariéře“, a zděšení nad spouštěm Eichmannovy „bezmyšlenkovitosti“ (nad tím, že si neuvědomoval, co provedl), ji dovedlo k pojmu „banality zla“. Scholem odsoudil její líčení procesu s Eichmannem jako banalizaci vyhlazovací politiky a troufalý útok na židovské představitele, kteří se koneckonců v době nacistické diktatury nacházeli v nikdy nepoznané bezvýchodné situaci. Kdo chce soudit, když u toho nebyl?

Celek dopisů poprvé shromážděných v tomto svazku odkrývá, co všechno oba tak rozdílné reprezentanty německo-židovsko-asimilovaného původu kromě těchto diskusí spojovalo. Když se osmnáctiletá Arendtová roku 1924 rozhodla pro studium u Heideggera a Bultmanna, žil sedmadvacetiletý Scholem už rok v Palestině, kde zamýšlel v podobě Hebrejské univerzity v Jeruzalémě vytvořit duchovní centrum Židovstva v duchu kulturního sionisty Achada ha-Ama – daleko od pronásledování a předsudků, jak se domníval. Je otázka, jestli by se tito dva lidé, kdyby v Německu bylo všechno v pořádku, někdy vůbec setkali. Nicméně v Německu ve třicátých letech, jak známo, všechno v pořádku nebylo, už vůbec ne pro Židy, první národ, kterému Hitler vyhlásil válku (Arendtová).

SKRYTÉ TRADICE

Cesta Hannah Arendtové k tomu, aby se zabývala „židovskými záležitostmi“, ne-

byla žádným mladistvým únikem z rodičovského domu chápaného jako životní lež. Arendtová byla, jak o sobě roku 1927 řekla, „beznadějně asimilovaná“. Její nasazení pro sionismus „platilo lidem“ a bylo zpočátku reakcí na rostoucí antisemitismus v Německu. Arendtová, která promovala práci o Augustinovi a kulturní tradici z počátku židovství vnímala v kontextu křesťansky utvářených evropských duchovních dějin, se spojila s židovstvím, když jeho dějiny studovala jako dějiny utlačovaného evropského národa. Gershom Scholem, mající před očima cíl „disimilace“, navrhl ve vědomém vymezení se vůči křesťanství svým zkoumáním heterodoxních a mystických prvků historiografii, která se uzavírala vůči apologetickému užívání židovské tradice a otvírala cestu reflexi osudu židovské existence.

Arendtová a Scholem se postavili své době. „Rozchod s tradicí“, který se poprvé manifestoval s Nietzsche, přivedl, jak to Arendtová později formulovala, lidi k tomu, „aby viděli minulost novými očima a tím získali přístup k nesmírnému pokladu nezpracovaných zkušeností“. Majíce před očima bankrot emancipace a asimilace, pracovali oba, Scholem i Arendtová, na počátku své korespondence, tedy na konci třicátých let, nezávisle na sobě v duchu „tikkun olam“ a revoluci dějinného obrazu židovství a na zásadním přetvoření židovského sebepojetí z „nezpracované zkušenosti“. Scholem rozpoznal v mystice „neviditelný proud“ a Arendtová v páriovském vědomí „skrytou tradici“ prožité židovské otázky.

Scholem zastával „duchovní sionismus“ a pokoušel se dostat do Jeruzaléma významné vědce, mimo jiné Waltera Benjamina, Lea Strausse, Hanse Jonase a Shaloma Spiegela. Také Arendtová podporovala, jak známo, po roce 1933 vystěhovalectví a zřízení osad v Palestině, avšak na rozdíl od sionistických představ se domnívala, že budoucnost Židovstva musí být politicky i kulturně vytvářena celým židovským národem.

SETKÁNÍ

První osobní setkání Hannah Arendtové (tehdy ještě Hannah Sternové) s o devět let starším Gerhardem Scholemem se datuje snad na počátek třicátých let v Berlíně, jak vypráví Scholem, zatímco podle vzpomínek Hanse Jonase se Arendtová a Scholem poprvé setkali na cestě, kterou Arendtová podnikla roku 1935 do Palesti-

ny. Avšak dialog a přátelství začaly, pokud sledujeme svědectví, která jsou zde shromážděna, později, na jaře či na podzim roku 1938. Tehdy Scholem, přijíždějící z Jeruzaléma, přerušil svou cestu do New Yorku i zpáteční cestu v Paříži, aby se znovu shledal s Walterem Benjaminem, který byl od mládí jeho přítelem. V obou případech se také setkal s Hannah Arendtovou a Heinrichem Blücherem, jejím pozdějším (druhým) manželem, kteří se (nejprve nezávisle na sobě) v pařížském exilu spřátelili s Walterem Benjaminem. Při pařížských setkáních se hovořilo mimo jiné o Scholemových výzkumech v oblasti mystiky, o knize Hannah Arendtové pojednávající o Rahel Varnhagenové, o hrozné situaci ve světě, o moskevských procesech, o ohrožené židovské

Gershom Scholem. Foto archiv.

existenci v Paříži a v Palestině – a o osudu Waltera Benjamina. O pozdějších setkáních Arendtové a Scholema se ví jen málo.

26 LET KORESPONDENCE

Dopis je místem odkládaného a zároveň očekávaného setkání: v „mesiášském okamžiku“, v čase dopisu, se stává individuální existence písmem, popisoval jednou Scholem dvojitou opovázlivost této formy odhalení mezi dvěma lidmi. Prvních deset let korespondence (dopisy 1–50 z let 1938–1949) je formováno „židovskými věcmi“ (dopis 11): válkou v Evropě, diskusí o situaci v Palestině, o budoucnosti židovské politiky, kterou je nutno nově vyjednat; především ale pisatele v této době spojuje smutek kvůli Walteru Benjaminovi a úsilí zachránit a zveřejnit přítelovo literární dědictví. Ve

druhé fázi (dopisy 51–98 od léta r. 1949 do konce r. 1951) vyplývá z oboustranné angažovanosti pro Jewish Cultural Reconstruction, Inc. (JCR), zintenzivnění písemné výměny. Oba bojují na ústředních místech v rámci organizace o to, aby byly zachráněny části židovského kulturního dědictví uchovány a navraceny vlastnímu národu. Oba cestují, avšak každý jindy, z pověření JCR do Německa.

Jak bylo vůbec možno vstoupit na půdu země, ze které vzešla zkáza? „Napiš, že to nestojí za to [se tam vracet, napiš], že žijeme v God's own country,“ přeje si Hilde Fränkelová, blízká přítelkyně Arendtové z emigrace. Dopisy Arendtové z doby její návštěvy Německa v roce 1949, adresované vzdáleným přátelům v New Yorku, vyprávějí o zápachu, intrikách, opojení z práce, zničených lidech, zničených fasádách, ale také o štěstí, které se dostavuje vzdor vši vykořeněnosti v okamžiku opětovného setkání: „Protože je to přeci jen německá řeč a neslýchaně krásná domovská krajina, důvěrnost, která už se pro nás nikde nenašla a ani nenajde.“ O činnosti Arendtové pro JCR v Německu, o její horečné agilitě neproniklo do dopisů přátelům skoro ani slovo. V tomto ohledu odkrývá tato kniha dopisů naprosto novou dimenzi jejího činného života.

Po skončení společné práce pro JCR četnost dopisů ve třetí fázi (dopisy 99–141 z let 1952–1964) klesá. Mezi lety 1958 (po Scholemově pobytu v New Yorku) a 1963 (před kontroverzí kolem Eichmanna) si vyměňují v podstatě přátelské, nezávazné dopisy, ve kterých už se k sobě srdce nevydávají na cestu přes oceán. Spor o Eichmanna přátelství nepřekáá. Doposud se vycházelo z toho, že kontakt ukončil Scholem, ve skutečnosti však ještě v roce 1964 navrhoval setkání. Zatím nemáme žádnou indicii, že by na Scholemův dopis Arendtová odpověděla, a také žádný podklad k tvrzení, že by se do roku 1975, kdy Arendtová zemřela, ještě někdy úmyslně či jen náhodně setkali.

(Otištěný text je část doslovu, který ke knize pod názvem Konstelace napsala Marie Luise Knottová. Mezititulky redakční.)

Hannah Arendtová, Gershom Scholem. Korespondence. Vydal Filosofický ústav AV ČR ve spolupráci s nakladatelstvím OIKOYMENH v roce 2020. Z německo-anglického originálu přeložili Ondřej Sekal a Alice Marxová. 528 stran, pevná vazba. Doporučená cena 598 Kč.

SMRT V ZÁDECH

Téma palestinsko-izraelského konfliktu jako detektivka

Asaf Gavron je v Česku známý jako autor prvního románu z izraelských osad na Západním břehu. K *Osadě na pahorku* přidal v roce 2019, rok po autorově návštěvě na Světě knihy, nakladatelství Pistorius & Olšanská Gavronův starší text *Tanin pigua*, ježž nyní opět skvělá Magdaléna Křížová českému čtenáři nabízí pod titulem *Smrt v zádech*.

Román vyšel v Izraeli v roce 2006, tedy sedm let před proslavenější *Osadou na pahorku* (2013, česky 2017). *Smrt v zádech* byla autorovou první knihou přeloženou do cizího jazyka, jak zmiňuje i v rozhovoru pro iLiteratura.cz (10. 6. 2018). Na světové literární scéně byl román jednoznačně úspěšnější než v Izraeli, zejména německý překlad měl na jeho spisovatelskou kariéru zásadní vliv. Tématem izraelsko-palestinského konfliktu kombinujícím realitu s fikcí, a to v žánrovém mixu detektivky, thrilleru, psychologického románu i s využitím poezie, se Gavron trefil spíše do vkusu evropských a amerických čtenářů i kritiky.

NA HRANĚ KOMIČNA A TRAGIČNA

Zatímco vyvráždějí a literárně přesvědčivější Gavronův „velký román“ o osadnících místy ulpívá v rurálních sceneriích, jeho „malý román“ je výrazně rychlejší, jako z okýnka sdíleného taxíku, typického a symbolického blízkovýchodního dopravního prostředku, který hned v úvodu románu změní chod života hlavního hrdiny. Tedy toho hlavnějšího ze dvou hlavních hrdinů – v textu se totiž střídají, prolínají a spojují v pravidelném rytmu dějové linky dvou hlavních postav. Oba muži vyprávějí v první osobě o pozadí teroristických útoků, které se odehrály v centrálním Izraeli během několika málo dnů za druhé intifady.

Vratme se ale do sdíleného taxíku. „Co začaly autobusy vybuchovat při teroristických útocích, jezdím do práce a zpátky už jen malou devítkou“ (s. 11). Lehkost, s níž se v textu zmiňují vybuchující autobusy a kavárny, vyvolává znepokojení z nesouladu tématu a formy. *Smrt v zádech* je totiž vlastně humorný román se smrtelně vážným tématem, založeným na reálných událostech, což dotvrzuje i edukativní mapka na začátku knihy. „Z vysíláčky u řidiče si stěžoval kolega taxikář, že dneska je nějak mrtvo. V rádiu běžely zprávy o sebevraždě-

ném atentátu ve vádí Ara“ (s. 12). Jsme tedy snad v říjnu či březnu roku 2002 (reálná historie vádí Ara dává vybrat z hned z několika útoků) a je zřejmé, že ani tento fiktivní autobus, „malá devítka“, do svého cíle nedojede.

KROKODÝL A FAHMÍ

Ejtanu Enochovi, hlavnímu hrdinovi románu, říkají Krokodýl. Svou přezdívku vysvětluje zkomoleninou svého prvního jména: Ejtan – Ejtani – Ejtanim – Tanin, hebrejsky krokodýl. Ohledně příjmení dostane čtenář jen narážku: „ (...) moje příjmení je taky zkomolenina, protože původně se ten chlápek v Bibli jmenoval Chanoch“ (s. 23). Chanoch, v počestěné podobě Henoch, podle Gn 5,24 chodil s Bohem a Bůh si ho vzal k sobě. To, že biblický text explicitně nezmiňuje, že by Henoch zemřel, dává prostor k tradiční interpretaci, že možná vůbec nezemřel. Tento motiv je klíčový i pro Gavronův text: Krokodýl totiž slovy televizního moderátora „není jen tak ledajaký mladý muž. Neuvěřitelnou shodou náhod se (...) ocitl u všech tří vražedných teroristických útoků. Ztratil své blízké a byl svědkem hrůzných výjevů, které mu zůstanou navždy vryté do paměti. (...) Je teď izraelským symbolem. Je to muž, který spatřil na vlastní oči teror a řekl mu: Děkuji, nechci!“

Teroristické útoky propojuje ve druhé lince i postava Palestince Fahmího, ležícího v kómatu po sebevražedném útoku. Fahmímu jsou v románu vyhrazeny sudé kapitoly, dostává tedy v textu svůj prostor a hlas, což právě ocenili západní čtenáři a kritika. Z Fahmího proudu vědomí a podvědomí cítíme autorovu zřetelnou snahu nehodnotit postavy; tomuto pokusu o empatii přičítá Gavron podíl na vině za neúspěch svého románu u části izraelských čtenářů. Toto objektivistické úsilí je ve *Smrti v zádech* lehce křečovitě, střídání kapitol je místy nepřehledné a terorista v Gavronově pojetí je spíš takový terorista-intelektuál: i jméno

Fahmí v arabštině souvisí s vnímavostí, inteligencí. Už zde však vidíme pozdějšího zkušenějšího autora *Osady na pahorku*, který snahu o nezaulatost nahrazuje jiskrnou ironií a bez rozdílu všem postavám se směje.

SETKÁNÍ

K setkání obou hlavních postav dochází ve firmě s názvem Times Arrow, Šíp času (což můžeme číst jako narážku na stejnojmenný román Martina Amise, v němž se vypráví životní příběh s tematikou holokaustu, a to pozpátku). Krokodýl pracuje pro Times Arrow, typickou izraelskou startupovou společnost „podnikající v oblasti úspory času. Kdepak sedm vteřin, to je pro nás jako temná věčnost. Celé roky makáme na tom, aby

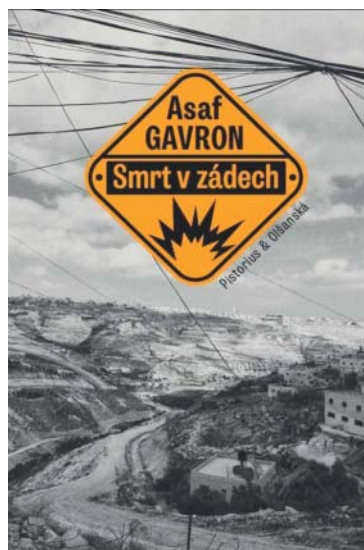
se ušetřila tu vteřina, tu dvě“ (s. 37). Krokodýlův život před útoky utíká v absurdním tempu, kde se každá vteřina počítá. Naproti tomu Fahmího čas plyne pomalu už před útokem a po něm se přirozeně téměř zastaví. Po útocích se čas ale téměř zastaví i pro Krokodýla, kterému připadá, jako by „na jednu vteřinu nikdo nepočítal“ (s. 195).

Než dojde k poslednímu setkání obou hrdinů, Fahmí pomůže

Krokodýlovi k vyřešení záhady spojené s jednou z obětí atentátu z úvodu knihy. Tato už dost překombinovaná detektivní linie má jasný cíl: udržet čtenáře v napětí i poté, co se poměrně záhy dovítíme, kam směřuje společný příběh obou hlavních protagonistů. Rozluštění záhady zde neprozradím, jen ještě upozorním na drobný detail, který na precizním českém vydání knihy potěší zejména čtenáře skutečného výtisku, nikoli e-knihy. Předmětem doličným ve zmíněné detektivní zápletce je totiž oranžový elektronický zápisník Palm Pilot. Obal knihy rafinovaně využívá oranžový motiv na pozadí černobílé fotky (podobně jako žlutý motiv dominuje vydání *Osady na pahorku*) a textilní záložka je rovněž výmluvně oranžová.

LENKA ULIČNÁ

Asaf Gavron: *Smrt v zádech*. Z hebrejštiny přeložila Magdaléna Křížová. Vydalo nakl. Pistorius & Olšanská roku 2019. 304 stran, doporučená cena: 349 Kč.

IZRAEL: Když se řekne anexe

Má-li se ilustrovat život v Izraeli, dá se reflektovat to, co se děje, nebo to, o čem se mluví a píše. Začátek letošního léta patří do druhé kategorie. Ne, že by se nic nedělo. Ale z událostí neplyne nic hmatatelného, nějaký záblesk řešení, natož katarze. Platí to pro tři témata.

UVOLŇOVAT, ALE PAK BRZDIT

Zaprvé „korona“. Pandemie nemoci covid-19 opadá. Zatím nehrozí druhá vlna, ale objevují se místní ohniska nákazy, třeba ve školách. Izrael se zařadil k zemím, jež jako první začaly karanténu uvolňovat (školy, obchody, restaurace), ale též jako první byl nucen další uvolňování zabrzdit (odklad u divadel a železnice). Oznamoval to 8. června premiér Netanjahu s tím, že stále apeluje na tři pilíře – roušky, dvoumetrový odstup a mytí rukou. Což lze reflektovat tak, že v případě epidemie je těžké odhadovat vývoj.

Zadruhé soudní proces s premiérem. O něm se mluvilo již léta. Je to téma politické, justiční i společenské. Lidé si do něj promítají své touhy, naděje i představy, že udělá jasno, zda se Benjamin Netanjahu dopustil korupce, podvodu či zneužití důvěry, jak zní body obžaloby. Ale ve skutečnosti to bude běh na dlouhou trať s nejistým koncem.

Mnozí se upnuli k datu 24. května, kdy proces oficiálně začal. Ale ten den se nic zásadního nestalo. Osobně se dostavil Netanjahu (v roušce). Odmítl si sednout, nezmizí-li kamery, pak řekl, že si přečetl obžalobu a rozumí všem jejím bodům, aby učinil formalitě zadost, a to bylo vše. Další stání proběhne 19. července s tím, že osobní přítomnost Bibiho není nutná. Úhrnem: sázet na rozsudek, jenž by zamával zemí, je nejisté. A úplně nejisté je to, že po letech procesu přijde nějaká katarze ve stylu: bylo rozlišeno dobro od zla a zlo (rozuměj překročení zákona) bylo potrestáno.

A zatřetí téma známé pod klíčovým slovem anexe. Premiér oznámil, že 1. července chce zahájit jednání své vlády (tedy koaliční vlády s Modrobílými

Bennyho Gance) o rozšíření izraelské svrchovanosti na židovské osady na Západním břehu a pás podél řeky Jordánu.

Zní to složitě, mohl klidně říci, že ta území hodlá anektovat. Jenže specializovaní právníci (například Alan Dershowitz) či diplomaté (například Dore Gold) hned vysvětlují, že to anexe není. Už proto, že anektovat lze jen území náležející jinému suverénnímu státu (jako třeba Krym Ukrajině), kdežto Západní břeh je území nesuverénní, sporné. Ta sofistika ale neovlivní, že anexe se tomu říkat bude bez ohledu na právní kličky.

Židovská čtvrť v Hebronu. Foto Karel Cudlín.

Jde přece o přisvojení území, o aplikaci izraelských zákonů a civilního práva – místo vojenské správy – na něm.

BAHBA: ŽÍT S REALITOU

Není ovšem zdaleka jasné, zda a jak se to celé uskuteční. V tomto smyslu byl varující článek českých ministrů zahraničí Tomáše Petříčka, Lubomíra Zaorálka a Karla Schwarzenberga („Co bude s Palestinci a izraelskou demokracií?“, Právo, 23. května) poněkud předčasný a paušalizující.

Pestřejší pohled na realitu nabízí průzkum Institutu izraelské demokracie, o němž informuje agentura Reuters. Anexi osad na Západním břehu a pásu u řeky Jordánu podporuje polovina Izraelců, ale jen čtvrtina i v jednostranném provedení. Další čtvrtina ji podporuje pouze za podmínky, že bude v souladu s pozicí USA (Trumpův mírový plán, zveřejněný v lednu, předpokládá zároveň vznik palestinského státu). Na 30 procent Izraelců anexi odmítá úplně a 20 procent ještě nemá jasno. Takže

nelze jen paušálně říkat „anexe ano/ne“, ale spíše zkoumat, za jakých podmínek, v jakém rozsahu a jakou formou by mohla být uskutečněna.

Ještě pestřejší pohled připravil list *Ha-arec*. K tématu otiskl články velmi různých osobností či skupin. Pro ilustraci:

Zásadně proti je palestinský diplomat Saíb Irikát, známý již od dohod z Osla. Užívá tradiční argumenty, že anexe zabráni vzniku samostatné Palestiny, hlavní překážkou jsou osady a Trumpův plán pohrývá „řešení v podobě dvou států“.

Anexi odsuzuje i dopis čtyřiceti židovských osobností Británie (včetně několikačlenného ministra Malcolma Rifkin-da či historika Simona Schamy, jehož knihy vycházejí i v češtině), adresovaný izraelskému velvyslanci v Londýně.

Trumpův plán – tedy anexi, ale jen v té formě, kdy získá podporu USA – hájí Oded Revivi, starosta osady Efrat na Západním břehu. A to vůči radikálním osadníkům, kteří pod heslem „tato země je naše“ chtějí vše. Připomíná, že v roce 1948 ochota sionistů přijmout rozdělení zajišťovala podporu i vznik Státu Izrael. Něco podobného prý teď platí pro osady na Západním břehu.

Asi nejzajímavěji Trumpův plán podporuje palestinský intelektuál Bišara Bahba, jenž vedl list *Al-Fadžr* v Jeruzalémě, přednášel na Harvardu i vyjednával za Palestince. Tedy ne že by anexi fandil. Ale svůj text formuluje jako kritický vzkaz na adresu palestinské reprezentace. Píše, že na její špičce jsou už čtyřicet let ti samí lidé, neschopní reflektovat své neúspěchy ani navrhnout cokoli pozitivního. Opakují-li pořád „ne“, dávají tím Izraeli zelenou k akci.

Bahba varuje, že lepší nabídka, než je Trumpův plán, k dispozici nebude. Že palestinské vedení ji může odmítnout, ale ať pak místo stereotypního „ne“ předloží vlastní návrhy. I sám Trump uznává, že nejde o definitivní plán, ale o „základ k vyjednávání“. Proto Bahba palestinským elitám navrhuje: „Naučte se žít s tím, co diktuje život, s realitou na zemi.“

To zní rozumně, ale očekávání z toho raději nevyvozujeme.

ZBYNĚK PETRÁČEK

ČESKÁ ZAPRDĚNOST ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Ústavní soud (ÚS) odmítl stížnost předse-
dedy krajně pravicové Národní demokra-
cie Adama B. Bartoše v kauze vydávání
protižidovských knih, článků a komentá-
řů. Justice mu uložila dvouletý trest s tří-
letou zkušební dobou. Soud označil stíž-
nost za zjevně neopodstatněnou, jak je
uvedeno v usnesení publikovaném v da-
tabázi soudu. Ústavní soud v usnesení
připomněl, že svoboda projevu není ab-
solutní a že Bartoš vykročil z jejích mezí.
„Toto počínání je třeba potírat, a to do-
konce prostřednictvím norem trestního
práva,“ stojí v usnesení. Trest za popírání
a schvalování genocidy, podněcování ne-
návisti a hanobení národa vyměřil Barto-
šovi Obvodní soud pro Prahu 1. (Lidov-
ky.cz, 4. 6.) ■ Je známo, že Kupka
slavné francouzské katedrály velmi obdi-
voval. S oblibou navštěvoval například
gotický chrám v Chartres, kde maloval
vitráže. Fascinovalo jej, jak světlo proni-
kalo skrz barevná sklíčka vitráží, ale
miloval také ohromující monumentalitu
architektonických struktur kleneb a opěr-
ných systémů katedrál. Jeden svůj obraz
Kupka dokonce nazval *Katedrála* (dnes
se nachází ve sbírce pražského Musea
Kampa). Traduje se, že se Kupka se při
návštěvě katedrály dostal do konfliktu
s kostelníkem, protože odmítl při vstupu
do chrámu sejmout z hlavy čepici. Je
otázka, jestli se jednalo pouze o projev
Kupkova světáctví, nebo jestli si Kupka
při té příležitosti vzpomněl i na svého ži-
dovského mecenáše Jindřicha Waldese
(židé do chrámu na rozdíl od křesťanů
vstupují s pokrývkou hlavy). (iUmění.cz,
8. 6.) ■ Vůbec první brněnská oběť pro-
tižidovských nálad má svůj stolperstein.
Onou první obětí je Pavel Drexler, proku-
rista, kterého zavraždili brněnští fašisté
v srpnu 1939 během útoku na kavárnu
Esplanade v Rooseveltově ulici. Této
události přihlížel i meziválečný redaktor
Lidových novin Bedřich Golombek, kte-
rý na ni později vzpomínal těmito slovy:
„V té chvíli vyběhl z kavárny starší šedo-
vlasý Žid. Měl růžovou košili, byl bez
kabátu, za ním vlály bílé šle, kalhoty měl
vpředu rozepnuté a držel je sevřenou ru-
kou, aby nespadly. Když vyběhl, propukl
špalír v jásot a ti lidé, na pohled zcela
slušní, zcela civilizovaní, se kterými bys-
te za normálních dob byli bez ostychu
mluvili, se rozpráhovali a dávali tomu

starému muži celou silou pěstmi nebo
dlaněmi mohutné zátylce nebo ho kopali.
Běžel tou ulicí a ze všech stran se sypaly
na něho rány. Nehlesl, ale najednou se
svalil. Nevydal hlásky a byl mrtvý!“
Drexler byl zavražděn českými fašisty
ještě dříve, než začali nacisté v protekto-
rátu uskutečňovat řízený holokaust.
(brno.iDNES.cz, 15. 6.) ■ Sporný roz-
sudek nad Hilsnerem zůstane nadále
v platnosti. Ten byl na přelomu 19. a 20.
století odsouzen za údajné zavraždění
Anežky Hružové a Marie Klímové na
Polensku. O Hilsnerovu posmrtnou reha-
bitaci usiluje v posledním roce právník

Dr. Lubomír Müller z Prahy. Ministryně
spravedlnosti ale koncem května odmítla
podat v tomto případě k Nejvyššímu sou-
du (NS) stížnost pro porušení zákona.
Setrvává tak na svém postoji z listopadu
loňského roku, přestože zároveň nezpo-
chybná, že v Hilsnerově případě nešlo
o spravedlivý proces. (Jihlavské listy.cz,
16. 6.) ■ Lidé světáckého ražení skuhra-
jí na „českou zaprděnost“. Leč bývá i uží-
tečná. Třeba přijde-li na dehonestaci
soch. U nás se nesvrhávají do řeky, ne-
používá se agresivní barva. Náprava po-
sprejovaného Churchilla stála Prahu 3
pár stovek. Inu, „česká zaprděnost“. Ale
závěr, že postkomunistický svět je nor-
málnější než z řetězu utržený Západ,
z toho dělat nelze. Záleží na generační
příslušnosti. Web A2larm zveřejnil pro-
hlášení dvou aktivistek, jež Churchillův
pomník posprejovaly. Píší v anonymitě,
ale jazyk cosi napovídá. Ty dámy jsou
zřejmě mladé, vzdělané, zajímají se

o svět a posuzují ho brýlemi útlaku. Na
tom, že kritizují jednostrannou heroizaci
Churchilla, není nic tragického. Zarazí
spíše to, že mají úplně jiné pořadí priorit.
Třeba když ke zlehčování Churchilllo-
vých kiksů kladou řečnickou otázku:
„Dovedeme si představit, že by se podob-
né vymlouvání používalo v kontextu ho-
lokaustu?“ Ach jo. Vždyť holokaust byl
plánovaný, zákony podložený a průmy-
slově prováděný projekt nacistického
Německa. Churchill nechtěl vyhladit
Indy či Keňany jako národ. Jenže zkuste
to vysvětlit radikálnímu pokrokáři, jenž
vidí holokaust i v jatkách či umírání bě-
ženců na moři. Když roku 2006 šéf fran-
couzské diplomacie Douste-Blazy navští-
vil památník Jad vašem v Jeruzalémě,
nad mapou se divil, že v Británii nebyli
vraždění Židé. „Pane ministře,“ zašeptal
kurátor, „Británie nebyla obsazena naci-
sty.“ „Ale nějaké Židy snad transportova-
li,“ nedal se ministr. Jako by deportace
Židů patřila k povinné prožité zkušenosti
rasismu. V Británii holokaust nebyl díky
Churchillovi. Ale radikální pokrokáři
kádrují lidi ne podle největší zásluhy, ale
nynějších ideálů. Podobně v roce 2014
Praha 2 odmítla udělit čestné občanství
Františku Krieglovi – hrdinovi srpna
1968, jenž byl však v únoru 1948 na štá-
bu Lidových milic. Je to fakt, ale neváží
osobní hrdinství v rozhodující chvíli více,
než co Churchill a Kriegel dělali či říkali
dříve? (LN, 16. 6.) ■ „Dejme tomu, že si
na YouTube pustíte zajímavý dokument.
Po jeho skončení se buď automaticky
spustí další, nebo jsou vám nabízeny po-
dobné. Problém spočívá v tom, že zatím-
co na začátku se díváte na důvěryhodnou
tvorbu, velmi záhy se můžete dostat na
slátaniny, které se sice tváří profesionál-
ně, přesvědčují vás ale o přispění UFO
při stavbě pyramid. YouTube se jen hem-
ží i dalšími mnohem horšími nahrávkami
(Židé zosnovali 11. září!). Když potom
vidíte, kolik zhlédnutí takové ‚dokumen-
ty‘ mají a jak se pod nimi lidé vyjadřují
pochvalně, nejspíš vás bude jímat úzkost.
Je proto dobré mít stále na paměti: i když
na YouTube nenajdete přímo konspirační
videa, jen zřídka nám nabízí obsah,
který vybočuje z našeho navykého vní-
mání světa a nutí nás přemýšlet jinak. Je
jednodušší a výhodnější servírovat doko-
lečka stále ten stejný úhel pohledu. Tako-
vý přístup přitom může být nebezpečně-
jší než neznámý virus,“ píše se článku *Co
se přihodí, můžeme-li sledovat cokoli*.
(Vlasta, 17. 6.) *jd, ilustrace Jiří Stach*

Kalendárium

Před **30 lety**, v **červenci 1990**, vyšel *Věstník židovských náboženských obcí v českých zemích a na Slovensku* v nové grafické úpravě a pod novým názvem *Roš chodeš* (což hebrejsky znamená „hlava měsíce“, tj. novoluní). Podtitul časopisu zůstává s menšími úpravami stejný od padesátých let 20. století; předtím se od října 1945 jmenoval *Věstník židovské náboženské obce v Praze* a navazoval na časopis, který vycházel v Praze v letech 1934–1939 a poté od roku 1945. V letech 1948–1989 byl jediným povoleným židovským periodikem u nás, ale podléhal, jako všechn tisk, komunistické cenzuře a dobové ideologii; směl vycházet jen na podřadném papíru, nesměl používat barvu, od konce padesátých let se v něm nesměly objevit kresby ani fotografie, v osmdesátých letech se vyráběl v tiskárně, která se specializovala na tisk smutečních oznámení. Od roku 1990 se několikrát rozšířil počet stran časopisu (z původních 12 na současných 28) a přidal se tisk v barvě. Základní grafická osnova akademického malíře Aleše Krejčí se nezměnila.

Před **5 lety**, **1. července 2015**, zemřel v anglickém městě Slough **NICHOLAS WINTON**. Dožil se požehnaného věku 106 let, jakoby odměnou za to, co vykonal pro ohrožené židovské děti v době nacismu. Dočkal se řady poct a vyznamenání, byly o něm natočeny filmy, napsány knihy. Dočkal se také (a hlavně) mnoha setkání s lidmi, které roku 1939 zachránil v útlém věku před téměř jistou deportací do koncentračních táborů a smrtí a kteří díky němu mohli začít nové životy a založit rodiny. V Praze jeho čin připomíná pamětní kámen na

úpatí Petřína, socha na Masarykově nádraží a památník rodičům odjíždějících dětí na Hlavním nádraží.

Před **5 lety**, **22. července 2015**, náhle zemřel filosof, vysokoškolský pedagog a vydavatel, zakladatel nakladatelství OIKOYMENH **ALEŠ HAVLÍČEK**. Narodil se roku 1956, studoval jaderné inženýrství, ale jeho vášní byla filosofie: docházel do bytových seminářů Ladislava Hejdánka, patřil k jeho nejbližším žákům – za což byl roku 1980 vyloučen z vysoké školy. Po pádu režimu získal akademický titul a vyučoval filosofii na FF UK a na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem (kde od roku 2011 působil jako děkan). Roku 1991 patřil ke klíčovým pomocníkům při přechodu měsíčníku *Roš chodeš* na počítačové zpracování, byl i tvůrcem sazby pro první tituly nakladatelství Sefer, vždy ochotným a trpělivým rádcem.

Dne **21. července**, tedy před **150 lety**, se v Praze narodil malíř, grafik a ilustrátor **EMIL ORLIK**. Po studiích v Mnichově pobýval střídavě v Praze a v Německu, roku 1905 definitivně přesídlil do Berlína, kde působil jako profesor na Uměleckopřemyslové škole. Studoval různé výtvarné techniky: litografii, barevný dřevoryt, pastel. Roku 1900 odjel na čtrnáct měsíců do Japonska, aby se tam naučil techniku i kompozici původních japonských dřevorytů. Podnikl cesty do Číny, do Egypta, Severní Ameriky aj. Zabýval se také ilustrací, byl jedním z prvních tvůrců plakátů. Jako malíř patřil k vídeňské secesi, později se přiklonil k impresionismu. Zemřel 28. září 1932 v Berlíně. Jeho tvorbu připomnělo výstavou pražské Židovské muzeum, zastoupen je v řadě českých galerií, včetně Národní, která vlastní mj. pozoruhodný Orlikův portrét Michelangela Buonarrotiho z roku 1913. (am)

Emil Orlik, 1932. Foto archiv.

Emil Orlik: Portrét Michelangela Buonarrotiho.

ANTOLÓGIA TÓRY

„Vstávám okolo šesté, umyju si ruce, pomodlím se a sednu si k počítači. Vlastně ne, ještě si před tím vyčistím zuby (slivovicí), pustím z kurníku slepice a ovečky na louku, a potom se začnu učit a současně překládat. Hebrejské texty, z Mišny, z Talmudu nebo z liturgie, ze siduru i z machzorů, denně tak čtyři pět stránek,“ tak popsal sochař a judaista Valerián Trabalka (*1942) před dvěma roky v rozhovoru pro *Roš chodeš* (8/2018), jak obvykle začíná jeho všední den. Dokladem toho, že tenhle řád stále zachovává, je kniha *Antológia Tóry*, vydaná v letošním roce bratislavským nakladatelstvím Zing Print.

Z jeho překladů zatím vyšly *Pesachová hagada* (2004), *Antológia Talmudu* (2016), *Antológia Mišny* (2017), *Modlitby synov Jisraela* (sidur na sobotu, 2016) a *Modlitby synov Jisraela* (sidur na piatok, 2018). Do tisku jsou připraveny knihy *Šulchan aruch* Šloma Ganzfrieda, Maimonidova *Kniha příkazů*, překlady *Haftarot*, *Sidur* a *Pět svátečních svitků* (Ester, Píseň písní, Žalozpěvy, Rut a Kazatel).

Právě vydaná *Antológia Tóry* zahrnuje výběr textů z *Pěti knih Mojžišových* s komentáři Šlomo ben Jicchaka (Raši), Šimšona Rafaela Hirsche a Josefa Cvi Hertze. Komentované texty jsou uvedeny v hebrejském originále, za kterým následuje slovenský překlad a příslušné komentáře (rovněž ve slovenštině), přičemž Raši je většinou vytištěn i v hebrejské verzi. Slovenskému (i českému) zájemci se tak dostává do rukou spolehlivý a poměrně obsáhlý textový podklad pro tradiční podobu studia základního textu judaismu.

Ve zmíněném rozhovoru na otázku, zda má nějaké velké nesplněné přání, Valerián Trabalka odpovídá: „Ty knížky, které jsem napsal a přeložil. Kdybych se dožil jejich vydání,…”

Vydáním knihy *Antológia Tóry* se ke splnění svého přání opět o něco přiblížil. Ovšem ví, že současně platí výrok rabi Tarfona z Pirkej Avot: „Tu práci nemusíš dokončit, avšak ani s ní nesmíš o své vlastní vůli přestat.“ A právě to Valerián Trabalka už léta zachovává a koná.

Antológia Tóry s komentáři Rašiho, rabiho Hirscha a rabiho Hertza. Z hebrejštiny přeložil Valerián Trabalka. Vydalo nakl. Zing Print v Bratislavě v roce 2020, 256 stran, měkká vazba.

(jd)

Pavel Sládek

JEHUDA LEVA BEN BESALEL

– MAHARAL

■ Monografie s podtitulem *Obrana uzavřeného světa v židovském myšlení raného novověku* je věnována významnému židovskému teologovi (asi 1525–1609), spjatému svým životem a působením s Prahou, u něhož legenda o stvoření golema v obecném povědomí zcela překryla jeho význam pro židovské, ale také obecněji evropské dějiny náboženského myšlení. V úvodních kapitolách je Maharal představen v kontextu židovské kultury sklonku renesance, často na základě tištěných a rukopisných pramenů, jež dosud nebyly v souvislosti s Maharalem zmiňovány. Autor charakterizuje Maharalovy spisy a jeho myšlení, nastiňuje nejvýznamnější linie Maharalových nábožensko-filosofických, ale také společenských a politických úvah. Zvláštní pozornost věnuje ambivalentnímu vztahu tohoto židovského učenice k vědeckým objevům jeho doby. Předkládá tezi, podle které je hlavním impulzem vzniku Maharalova díla obava z vlivů, jež bychom z dnešního pohledu nahlíželi jako znaky rodící se modernity. „Maharalův postoj k mimohalachickým disciplínám,“ píše autor v závěru, „je tedy výsledkem interakce pronikavé intelektuální otevřenosti a urputné snahy o petrifikaci stávajícího paradigmatu. Jako jeden z mála židovských učenců své doby Maharal do hloubky poznal nejnovější vědecké trendy, ale ... současně si uvědomil, že mohou vést k celkové erozi existujícího uspořádání židovského světa.“

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2020. 500 stran, dop. cena 625 Kč.

Iva Steinová

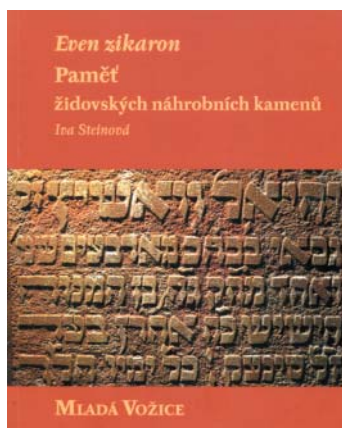
EVEN ZIKARON

MLADÁ VOŽICE

■ Další díl edice *Even zikaron / Paměť židovských náhrobních kamenů* představuje hřbitov v jihočeské Mladé Vožici, pocházející zhruba z roku 1670. Tradičně výborně připravená publikace mapuje historii místního židovského obyvatelstva a jeho nejvýznamnější rodiny (zde rodina Synkova, jejíž rodokmen se na základě dochovaných náhrobků a písemností podařilo sestavit) a podrobně seznamuje s náhrobky na židovském hřbitově. Kniha obsahuje řadu fotografií a dokumentárních ilustrací, nechýbí plán hřbitova. Předchozí díly edice zahrnují průvodce po hřbitovech v Nové Cerekvi, Telči, Kamýku nad Vltavou, Jindřichově Hradci, Jistebnici a Milevsku.

Vydalo Město Mladá Vožice roku 2020. 47 stran, ilustrace a fotografie. Publikaci lze zakoupit v MÚ v Mladé Vožici za 90 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

AD: JAKO V ŽIDOVSKÉ ŠKOLE

Reakce na článek v *Rch* 6/2020

■ Rád bych reagoval na článek s názvem „Jako v židovské škole, nejen literární expozice, ale také kavárna a penzion“ v minulém čísle *Roš chodeš*. Konkrétně na slova nové provozovatelky domu Židovská 100 v Jičíně paní Štěpánky Frýbové Uličné: „Jičíňané si snad mysleli, že to je mrtvý dům a programy jsou určené jen lidem z okruhu sdružení, jakési uzavřené komunity.“ Paní Frýbové Uličné přeji do jejího podnikání hodně zdaru, nicméně její slova navozují dojem, že v rekonstruované budově bývalé židovské školy se v uplynulých letech konaly jen akce širší veřejností města nezpozorované, dům působil jako „mrtvý“, a teprve nyní se probouzí k životu. Což není pravda.

Od slavnostního otevření v červnu 2014 do února 2020 zorganizovalo občanské sdružení (od roku 2014 obecně prospěšná společnost) Baševi ve spolupráci s Federací židovských obcí v ČR, Památkovým ústavem pro studium a dokumentaci zločinů komunismu, Polským kulturním institutem, Knihovnou Václava Havla a dalšími organizacemi v domě Židovská 100 desítky akcí. Konala se zde řada přednášek na témata ze starší i moderní židovské historie s důrazem na dějiny Židů v českých zemích a v Jičíně; několik přednášek bylo věnováno situaci v Izraeli (o vztahu židů, křesťanů a muslimů hovořila T. Dubinová, o současném antisemitismu ve vztahu k Izraeli dr. L. Pavlát,

o architektuře v židovském státě D. Ziss atd.). Konaly se i přednášky o židovské historii a holokaustu, určené pro žáky a studenty základní školy, gymnázia a střední průmyslové školy v Jičíně a ZŠ v Sobotce.

Uskutečnila se řada besed. Pozvání do Židovské 100 přijali například eurokomisařka V. Jourová, v jejíž agendě byl i antisemitismus; politička a poslankyně PS ČR M. Němcová; ředitel Knihovny Václava Havla a bývalý diplomat M. Žantovský; velice hojně navštěvovaná byla beseda s šéfredaktorem týdeníku *Respekt* E. Taberym o aktuálních společenských a politických tématech. Zajímavá a důležitá byla roku 2015 beseda se syrskou rodinou, spojená se sbírkou.

V sále židovské školy se uskutečnilo na dvacet výstav: obrazů, fotografií a výstav historických (mj. o časopise *Vedem*, o komunistické akci Kámen či o osudech Židů v gulagu). Od roku 2015 se Baševi účastnilo i Noci literatury, čtení probíhala právě v bývalé židovské škole. Konaly se zde i koncerty a filmové projekce a akce spjaté s festivalem Jičínský šoulet nebo Svátkem hudby.

Těchto akcí se Jičíňané a lidé z okolí města ve větším či menším počtu účastnili, rozhodně je neignorovali ani je nepovažovali za události pro „jakousi uzavřenou komunitu“. Rád bych zdůraznil, že na žádné ze zmíněných akcí se paní Štěpánka Frýbová Uličná organizačně nijak nepodílela.

Chtěl bych ještě připomenout, že dům Židovská 100 v Jičíně získala Federace židovských obcí v ČR v roce 2006 od města Jičína za nekomerční cenu. Významnou měrou k tomu přispělo uspořádání velmi úspěšné mezinárodní konference v dubnu 2004 nazvané Karl Kraus – jičínský rodák a světoobčan, kterou iniciovalo občanské sdružení Baševi. Na závěr konference byla zařazena

prohlídka tehdy zcela vybydleného domu Židovská 100 za účasti všech účastníků konference a také tehdejších radních a zastupitelů města Jičína. Jedinou podmínkou následného převodu zchátralého domu od města Jičína na

Beseda s eurokomisařkou Věrou Jurovou. Foto B. Procházka.

Federaci židovských obcí v ČR bylo vybudování stálé expozice Karla Krause v přízemí domu Židovská 100, což se díky realizaci projektu 10 hvězd podařilo v rámci jeho úspěšné kompletní rekonstrukce v letech 2010–2014.

Jan Kindermann, zakladatel o. p. s. Baševi a v letech 2009–2015 koordinátor Revitalizace židovských památek.

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

■ Dne **8. července** se koná další varhanní koncert v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, Praha 1). Anna Muchová a Ondřej Mucha zahrají skladby J. S. Bacha, J. K. Kuchaře, F. Lachnera a dalších. Koncert začíná v 18 hodin, vstupné dobrovolné.

■ V synagoze pokračují výstavy – 70 dlažebních kostek, pocházejících z rozřezaných náhrobků, které byly nalezeny na pražské pěší zóně a předány pražské komunitě, a výstava o osudech rodiny Schalekových od 19. do 21. století. Výstavy jsou přístupny denně od 10 do 17 hodin kromě sobot a židovských svátků.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

■ Během léta lze stále navštívit výstavu věnovanou předválečnému naivnímu malíři Robertu Guttmannovi v Galerii Roberta Guttmana v Židovském muzeu v Praze, jakož i veškeré muzejní objekty za zlevněné vstupné. Více na www.jewishmuseum.cz.

KONCERT NA PAMÁTKU RODINNÉHO TÁBORA

■ Památník ticha zve na koncert věnovaný vzpomínce na konečnou likvidaci terezínského rodinného tábora v Březince. Vyvrážení tohoto tábora ukončilo falešnou naději, kterou dostaly židovské rodiny deportované od září 1943 do Osvětimi. První vlna genocidy proběhla v noci z 8. na 9. března 1944. Mezi 10. a 12. červencem byl rodinný tábor BIIb vyvražděn a zrušen.

Koncert se koná v úterý **14. července**: od 17.30 hodin zazní předehra na místě paměti někdejšího Radiotruhu, odkud byly vypravovány pražské židovské transporty (pamětní deska u Parkhotelu – hotelu Mama Shelter Praha, Veletřní 20). V 18 hodin se hosté přemístí do velké dvorany Veletřního paláce, kde začne 18.30 slavnostní koncert Bennewitzova kvarteta. Ve dvoraně lze zhlédnout výstavu Památníku ticha: snímky Jana Lukase s texty Ondřeje Kundry *Druhý život Vendulky V*. Vstup volný. Více o programu na www.bubny.org.

TEREZÍNSKÉ KONTEMPLACE V LITOMĚŘICÍCH

■ Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích (Jezuitská 241/12a, Litoměřice) ve spolupráci s Památníkem Terezín připravila výstavu k 75. výročí osvobození ghetta Terezín. Výstava je věnována památce bývalého dlouholetého

KULTURNÍ POŘADY

Model letadla Avia S-199 v Žatci.

ředitele Památníku Terezín Dr. Jana Mun-ka (1946–2019) a zahrnuje díla významných výtvarníků, kteří byli v terezínském ghettu vězněni: Karla Fleischmanna (1897–1944), Fritze Lederera (1878–1949), Malvíny Schalkové (1882–1944), Ottu Ungara (1901–1945), Petra Kiena (1919–1944), Lea Haase (1901–1983) a Bedřicha Fritty (1906–1944). Vystavené práce jsou součástí sbírky Památníku Terezín. Zčásti se jedná o výběr z přírůstků z posledních pěti let, přičemž některá z těchto děl nebyla dosud veřejnosti prezentována. K vidění jsou též autentické předměty, spjaté s každodenním životem v ghettu. Výstava potrvá do 23. srpna, více na www.galerie-ltm.cz.

SYNAGOGA TURNOV ZVE

■ V neděli **19. července** se v synagoze v Turnově (Krajířova ulice) koná koncert pražské klezmer skupiny Vousy. Vstupné 140 Kč.

■ V červenci a srpnu se na ženské galerii synagogy koná výstava s názvem *Hvězda pod tíhou hvězd. Československo, Židé a Izrael v době komunistické totality*. Výstavu připravili historici a archiváři Útvaru pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu.

KULTURA V SYNAGOGÁCH

■ **Fajne léto po židovsku v Krnově:** Ve dnech **10.–12. července** proběhne v synagoze Krnov na Opavsku festival židovské kultury s názvem Fajne léto po židovsku. Zahrnuje koncerty, přednášky, výstavy, ochutnávku košer jídla. Více na www.krnovska-synagoga.cz (vstupenky jsou slevovatelné, předání cen proběhne každý den).

■ **Stará synagoga Plzeň:** Ve Staré synagoze v Plzni se po tři páteční podvečery

v červenci (**3., 10., 17. a 24. 7.**) konají bohoslužby kabalat šabat. Uskuteční se zde i výstava fotografií Jindřicha Buxbauma a několik koncertů. Dne **19. 7.** od 10 do 17

hodin se koná workshop na téma ornamentální zpěv v modální hudbě (studium nezápadního vícehlasého zpěvu na příkladech sefardské a řecké písně). Lektorka Silva Morasten, přihlášky a informace na adrese jirina.bab@gmail.com. Cena workshopu je 1500 Kč.

■ Veškeré informace o provozu a programu objektů, opravených v rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR naleznete na adrese www.10hvezd.cz.

ŽIDÉ NA ŽATECKU

■ V domě vedle radnice v centru města otevřel Spolek Rodáci Žatec novou uměleckou galerii. Nazval ji Galerie U Radnice. Současně v ní spolek zahájil výstavu o dějinách Židů na Žatecku, doposud umístěnou v žatecké synagoze, která se uzavřela z důvodu rekonstrukce. Na panelech jsou k vidění inovované dokumenty a fotografie od počátků židovského osídlení regionu, informace o žatecké židovské obci i židovském hřbitově. Připomíná se i letecký most Žatec–Ekron z léta 1948, kdy z žateckého vojenského letiště odlétaly stroje s potřebným materiálem a výzbrojí na pomoc bojujícímu Státu Izrael. Dominantou výstavy je unikátní model letadla Avia S-199. Funkční model letadla pochází z dílny Igora Vyznala z nedalekých Cítolíb (vystavené letadlo je jedno ze dvou existujících modelů – ten druhý je v Izraeli, pravděpodobně v Tel Avivu). Výstava *Židé na Žatecku* v Galerii U Radnice potrvá do 31. července. Otevřeno je každou sobotu od 14 do 17 hodin. V ostatním čase skupiny dle předchozí dohody. Mobily: 773 943 558, 724 152 570 nebo e-mail: rodacizatec@volny.cz.

FESTIVAL ŽIDOVSKÉ KULTURY V HOLEŠOVĚ

■ Pořadatelé Město Holešov a Městské kulturní středisko Holešov vás zvou na XX. ročník Festivalu židovské kultury v Holešově, který se bude konat **21.–26. července**. Program festivalu ha-Makom se v době uzávěrky připravoval, naleznete ho na stránkách www.zidovskyfestival.cz.

FESTIVAL V BOSKOVICÍCH

■ Alternativní třídní varianta Festivalu pro židovskou čtvrť v Boskovicích se koná ve dnech **28.–30. srpna**. Více informací na www.boskovice-festival.cz.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **E-learning pro dospělé – podzimní semestr:** E-learning pro dospělé nabízí online kurzy židovských studií a hebrejštiny. Lauderovy školy jej zřizují pro ty, kteří mají zájem o studium, ale pracovní nebo rodinné povinnosti jim nedovolují docházet do běžných kurzů mimo domov.

K účasti v kurzu je potřeba pouze počítač nebo tablet, sluchátka s mikrofonem, web kamera a připojení k internetu. Hodiny probíhají on-line v reálném čase. Ke kurzům je možné připojit se z domova poté, co uložíte děti ke spánku, resp. ve večerních hodinách. Kurzy jsou určeny primárně pro rodiče studentů Laudеровých škol a studentů žakovského e-learningu, při volné kapacitě ale přijímáme všechny zájemce z širší židovské obce nebo zájemce s židovským rodinným zázemím. Všechny kurzy začínají 7. září 2020 a končí v posledním týdnu v lednu 2021.

Do kurzů se přihlase nejpozději 5. července prostřednictvím elektronického dotazníku, který je na stránkách Laudеровých škol: www.lauder.cz, kde naleznete i informace o typech kurzů a lektorech. V případě jakýchkoli otázek kontaktujte Irenu Němcovou na e-mailu: irena@team.clicktobejewish.cz.

DENNÍ STACIONÁŘ HAGIBOR

Milé čtenářky a milí čtenáři,

■ Za všechny své kolegyně z Centra denních aktivit v Hagiboru bych Vás ráda seznámila s ambulantní službou – denní stacionář, kterou můžete využívat.

Denní stacionář je vynikající volbou pro Vás nebo pro Vaše blízké, pokud se nacházíte nebo nacházejí v seniorském věku, chcete být stále aktivní a setkávat se s milými lidmi. U nás se rozhodně nudit nebudete.

V denním stacionáři Vás podporujeme v zachování soběstačnosti a nezávislosti. Záleží nám na navazování společenských a přátelských kontaktů v komunitě i mimo ni a nabízíme aktivní způsob trávení dne v bezpečném prostředí. Společně přispíváme k tomu, aby klienti mohli zachovat svůj dosavadní způsob života a co nejdéle bydlet v domácím prostředí. Zároveň poskytujeme podporu a pomoc pečujícím osobám.

Služby denního stacionáře jsou určeny osobám ve věku od 65 let výše, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Podmínkou vstupu do služby je částečná míra soběstačnosti a sebeobsluhy alespoň s využitím kompenzačních pomůcek.

Služba je poskytována se zvláštním zřetelem k potřebám přeživších holokaust

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

a osob, jejichž osobní cíle vycházejí z židovských tradic a kořenů.

Máme otevřeno v pracovní dny od 8 do 16 hodin. Na místo poskytování služby se klient dopravuje sám.

Nabízíme Vám užívání útulně vybavené knihovny, kavárny s cvičnou kuchyňkou, hudební místnosti, odpočinkové místnosti, výtvarné dílny v historické budově DSPH a při příznivém počasí pobyt na překrásné a uzavřené zahradě. Košer stravování je samozřejmost. Náš tým na Vás bude celý den laskavě dohlížet. Jistě oceníte perfektní hygienické zázemí. Areál DSPH je bezbariérový.

Z pestré nabídky programů si klienti mohou vybrat dle svých zájmů např. z cvičení, četby, poslechu hudby, trénování paměti, výtvarnictví, pečení, povídání si u kávy a čaje, oslavy narozenin, oslav židovských svátků, kulturní akce aj. Pro kulturní akce např. koncerty, výstavy a besedy je v budově k dispozici nádherný koncertní sál.

Tým denního stacionáře se skládá z aktivizačních terapeutek, milé pečovatelky – klíčové pracovníce – a v neposlední řadě jsou Vám k dispozici také pracovníce v sociálních službách.

Potřebujete-li ergoterapeuta a fyzioterapeuta nebo nutriční terapeutku, lze službu domluvit. Sociální pracovník poskytuje služby v souladu s platnou legislativou. Každý uživatel denního stacionáře má klíčového pracovníka, který společně s ním vypracovává individuální plán péče. Pracujeme s individuálním přístupem ke každému.

Úhrada za využití služeb denního stacionáře se řídí dle platného Ceníku DSP Hagibor, který je v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. a vyhláškou č. 505/2006 Sb. Za jednotlivé činnosti (úkony péče) hradí klient částku 130 Kč/h. V rámci vyúčtování pak záleží vždy na konkrétním klientovi a jeho individuální potřebě péče.

Kontaktní osobou pro zájemce o službu je sociální pracovník DSP Hagibor, který poskytne informace o službě a v případě zájmu domluví osobní schůzku se zájemcem. Kontakty: tel. č.: 226 235 256, 733 146 273; e-mail: hagibor@kehilaprag.cz.

Zuzana Hyspšová, DSP Hagibor

PROGRAM BEJT SIMCHA

■ Každý pátek od 18.30 hodin pořádáme Kabalat šabat.

■ Ranní šabatová bohoslužba u příležitosti Tiša be-av proběhne v sobotu **1. srpna** od 10.30 hodin na Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1).

■ V případě zájmu o účast na bohoslužbách a bližší informace nás, prosím, kontaktujte na e-mailu: kehila@bejtsimcha.cz.

HORSKÁ SYNAGOGA HARTMANICE

■ Sezonu zahájila i Horská synagoga v Hartmanicích, v níž je na obnovené ženské galerii umístěna stálá expozice *Spolužití Čechů, Němců a Židů na Šumavě*. Vztahy mezi odlišnými národnostními i náboženskými skupinami jsou dokumentovány na historických fotografiích a dokumentech. Textové bloky vedou návštěvníka šumavskou historií od jejího osídlení, přes vrcholné období rozkvětu řemesel a turistiky až po pád vzájemného soužití, způsobený nacismem a komunismem. Expozice zasazuje příběhy konkrétních lidí do historických a politických souvislostí a nevyhýbá se ani tématům v muzeích často opomíjeným: perzekuci Židů za druhé světové války, vysídlení Němců po roce 1945, dopadu železných opon na Šumavu.

Expozici se jako červená nit vine historie Hartmanic. V synagoze je i připomínka vesnic a osad zlikvidovaných po nástupu komunistického režimu: v přízemí naleznete výstavu dvojic fotografií Blanek a Honzy Reichardtových, které ukazují místa, jak vypadala před rokem 1948 a jak vypadají nyní. Polohu zlikvidovaných vesnic dokumentuje ortofotografická mapa. Více o synagoze naleznete na stránkách www.hartmanice.cz.

ZEMŘEL OTAKAR SÜSSER

Ve věku 86 let nás navždy opustil pan Otakar Süsser. Byl stálým, věrným účastníkem všeho kulturního dění kolem kosohorské synagogy, mohli jsme ho vidět i v TV sériálu *Hádanky domů života*. Především ho ale budeme nejvíce postrádat při pietních aktech – dni Památky obětí holokaustu a čtení jmen obětí, na Jom ha-šoa, kdy mu vždy patřila závěrečná modlitba El male rachamim, kterou přednášel svou osobitou hebrejštinou a poté i v českém překladu.

V našem malém společenství po něm zůstane velká mezera.

Buď požehnána památka spravedlivého a jeho duše nechť je přivínuta do svazku života. *Zichrono livracha.*

Petr Ehl, Kosova Hora

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Dodatočne gratulujeme pani Lýdii Pevné, ktorá dňa 27. mája oslávila 72. narodeniny. Prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **júl** oslavia narodeniny: pán Juraj Alner – 83 rokov; pani Ing. Erika Brániková – 89 rokov; pani Eva Dugová – 76 rokov; pani Eva Engelová – 71 rokov; pani Ing. Agnesa Grossová – 74 rokov; pán Ondrej Herec – 76 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová – 82 rokov; pani Zita Kurzová – 76 rokov; pán PaedDr. Ivan Pasternak – 76 rokov; pani PhDr. Anita Podhorná – 84 rokov; pani Marianna Rybecká – 85 rokov; pán Juraj Steiner – 74 rokov; pani Zuzana Sternová – 73 rokov; pán František Tepper – 73 rokov; pani Ing. Katarína Traubnerová – 74 rokov; pán RNDr. Eduard Ujházy – 74 rokov; pani Agneša Urbanová – 85 rokov, a pán Ján Wister – 73 rokov. Prajeme veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRNO

V mesiaci **červenci** oslaví narodeniny: Lea Burešová, nar. 14. 7. – 11 let; pani Nicole Engelsmannová, nar. 31. 7. – 49 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8. 7. – 82 let; pan David Fiša, nar. 7. 7. – 32 let; pani Dita Hanáková, nar. 3. 7. – 48 let; pan Leo Horáček, nar. 23. 7. – 71 let; pan Petr Kavan, nar. 15. 7. – 70 let; pan Yotam Kreiman, nar. 24. 7. – 34 let; pani Renata Laxová, nar. 15. 7. – 89 let; pani Gusti Veselá, nar. 27. 7. – 91 let, a pani Věra Vozáková, nar. 30. 7. – 76 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KARLOVY VARY

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Nikol Králíková, nar. 4. 7. – 33 let, a pan Valeri Ukhov, nar. 7. 7. – 51 let. Přejeme jim pevné zdraví a vše dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **júli** slávia sviatok narodenín: pán Ing. Ernest Ackermann – 65 rokov; pani Agnesa Friedová – 68 rokov; pani Ilona Gregorová – 91 rokov; pán Peter Haber – 72 rokov; pani Katarína Hirschová – 89 rokov; pani PhDr. Nadežda Lambertová – 76 rokov; pán Dagobert Lewandowski – 83 rokov; pani Mgr. Eva Novotná – 72 rokov; pán MUDr. Pavol Rodan – 69 rokov; pán Igor Rolný – 80 rokov; pani MUDr. Marta Rubovičová – 69 rokov, a pán PhDr. Pavol Šalamon – 69 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY Z OBCÍ

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví jubileum títo naši členové: pán MgA. Daniel Hrbek, PhD., nar. 29. 7. – 49 let; slečna Andrea Dorazilová, nar. 26. 7. – 27 let; slečna Barbora Dorazilová, nar. 21. 7. – 23 let, a slečna Linda Dorazilová, nar. 27. 7. – 18 let. Všem přejeme hodně zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Jindřiška Danelová, nar. 6. 7. – 88 let; pani Zuzana Lyčková, nar. 20. 7. – 72 let; pani Evženie Mandlová, nar. 28. 7. – 71 let; pan Miroslav Revenda, nar. 27. 7. – 49 let; pan Josef Solomonovic, nar. 1. 7. – 82 let, a pan Petr Suchý, nar. 21. 7. – 48 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny: pan Libor Běleš – 47 let; pan Karel Steiner – 67 let; pani Klára Tydlitátová – 35 let, a pan Ladislav Václavík – 67 let. Jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavují narodeniny: pani Rela Balejová, nar. 15. 7. – 91 let; pan Yechiel Bar-Chaim, nar. 15. 7. – 75 let; pani Nataša Bednářová, nar. 26. 7. – 75 let; pani Niněl Bourová, nar. 28. 7. – 81 let; pan Mikuláš Bröder, nar. 26. 7. – 92 let; pani Lidmila Bublová, nar. 23. 7. – 93 let; pani Dagmar De Blasio Denčíková, nar. 23. 7. – 75 let; pani Jana Fikart, nar. 28. 7. – 93 let; pani Zdenka Freundová, nar. 23. 7. – 89 let; pani Alena Herštusová, nar. 30. 7. – 80 let; pani Ilona Homolková, nar. 23. 7. – 86 let; pan Jan Jelínek, nar. 19. 7. – 80 let; pani Edith Krausová, nar. 12. 7. – 91 let; pan Thomas Lamberk, nar. 14. 7. – 80 let; pani Zdena Langerová, nar. 14. 7. – 91 let; pani Hana Nermutová, nar. 12. 7. – 95 let; pani Marta Neužilová, nar. 29. 7. – 88 let; pani Hedvika Palečková, nar. 29. 7. – 81 let; pani Annel

Pavlásková, nar. 27. 7. – 86 let; pani Tatjana Pospíšilová, nar. 13. 7. – 75 let; pan Zdeněk Pošusta, nar. 24. 7. – 81 let; pani Irena Racková, nar. 23. 7. – 95 let; pani Kamila Siegelová nar. 22. 7. – 95 let; pani Věra Tomanová, nar. 5. 7. – 89 let, a pani Hana Tomková, nar. 28. 7. – 88 let. Všem jubilantům přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

S lítostí oznamujeme, že dne 28. května 2020 zemřel pan Juraj Wassermann, ve věku 71 let. Se zesnulým jsme se rozloučili v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze dne 2. června 2020.

Dne 8. června zesnula pani Eva Chlupová ve věku 75 let. Nechť je její duše přijata do svazku živých.

Dne 9. června zesnul pan Zdeněk Zlochenko ve věku 75 let. Se zesnulým jsme se rozloučili v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze dne 12. června 2020.

Dne 9. června zemřela ve věku 92 let pani Fany Pytelková. Se zesnulou jsme se rozloučili 12. června 2020 v obřadní síni táborského krematoria. *Zichronam livracha!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júl** sa dožívajú jubilei títo členovia: pán Peter Greguš – 69 rokov; pani MUDr. Soňa Bázlerová – 75 rokov; pani Fani Izraelová – 74 rokov; pán Mgr. Miloš Kriššák – 42 rokov; pani Mgr. Petra Oláhová – 44 rokov; pani Júlia Pešatová – 73 rokov, a pani Etela Štekauerová – 96 rokov. Jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narodeniny: pani Lotte Kozová, nar. 19. 7. – 95 let; pani Hana Kredlová, nar. 15. 7. – 63 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26. 7. – 74 let; pani Eva Skočdoplová, nar. 29. 7. – 88 let; pan Robert Appel, nar. 7. 7. – 56 let; pan Roman Faerman, nar. 1. 7. – 62 let, a pan Miroslav Stančík, nar. 3. 7. – 70 let. Celá teplická obec přeje dobré zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO TRENČÍN

V **júli** oslaví narodeniny: pani Daniela Šťastná – 77 rokov, a pán Ing. Oleksandr Kazatsker – 66 rokov. Želáme im všetko najlepšie k ich jubileu, srdečne im gratulujeme. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červenci** oslaví své narodeniny pani Lydie Schöpfová a slečna Magdalena Tupková. Jmenovaným přejeme pevné zdraví do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

SPOLEČNĚ ZA ČERNOŠSKOU KOMUNITU

Osmiletý Shmuel Adler z New Yorku a jeho kamarád Ray Frederick se proslavili snímkem, v němž drží transparent s nápisem „Společně za černošskou komunitu“. Kamarády vyfotografovala na vzpomínkovém shromáždění k uctění památky George Floyd (Afroameričana, který byl v květnu zavražděn policií v Minneapolisu) Anna Rathkopf. Fotografa pochází z Prahy, již řadu let žije v New Yorku. Se svým manželem Jordánem (rovněž fotografem) se při práci na dokumentárně fotografickém projektu Neighborhood Heroes (Hrdinové naší čtvrti) seznámili s Amber Adler, Shmuelovou matkou, moderní ortodoxní Židovkou a občanskou aktivistkou. Fotografie převzala světová média a stala se symbolem solidarity a podpory hnutí za lidská práva Black Lives Matter (Na černošských životech záleží). O projektu Hrdinové naší čtvrti, který dokumentuje práci dobrovolníků z jižního Brooklynu v době pandemie, se můžete dozvědět více na stránkách www.rathkopf.com.

NÁHROBKY NA ZÁMKU

Během opravy zámku Ebenfurthu v Dolních Rakousích bylo objeveno 28 židovských náhrobních kamenů a fragmentů z let 1622–1669. Byly vsazeny do základů zdi, která chránila zámek před osmanským nájezdem roku 1683. Místní židovská komunita v městečku byla svého času nejpočetnější v oblasti; roku 1671 byli Židé vypovězeni. Ebenfurthská synagoga ze 17. století přiléhala k městské zdi. Roku 1994 byly její zbytky strženy, ale uchoval se vstupní portál s hebrejským nápisem. Nyní je jako památník vsazen do hradeb na původní místo. Po očištění a zakonzervování budou náhrobky umístěny na zámku spolu s pamětní tabulí.

ZASTAVTE NENÁVIST PRO ZISK

Skupiny bojující za lidská práva (ADL, NAACP ad.) vyzývají v rámci kampaně Stop Hate for Profit (Zastavte nenávist pro zisk) velké firmy, aby v červenci nezadávaly reklamy na síti Facebook v reakci na to, že se tento systém dosud nedokázal vypořádat se zveřejňováním zpráv, podněcujících k nenávisti, a s informacemi z pochybných zdrojů, což vede dál k šíření rasismu, antisemitismu a xenofobie. K posledním firmám, které se k bojkotu připojily, patří Ben & Jerry's, výrobce oblíbené zmrzliny.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

New York, červen 2020. Foto Anna Rathkopf.

NOVÁ EXPOZICE V MUZEU ŽIDOVSKÉHO NÁRODA

V Tel Avivu se na podzim po několikaleté rekonstrukci otevírá nová stálá expozice v Muzeu diaspor (Bejt ha-Tfucot), která bude umístěna na 66 tisících metrech čtverečních. Nová expozice využívá staré historické artefakty i nejnovější technologie (na 40 filmových a multimediálních obrazovek a 22 interaktivních zastávek) a podle jejích tvůrců dá každému návštěvníku jasnou představu o historii a současnosti židovského národa po celém světě.

SOCHY ANTISEMITŮ V BRITÁNII

V rámci zkoumání památníků králů a politiků s ohledem na to, zda zastávali rasistické či antisemitské názory, zjišťují Britové, že řadě jejich slavných hrdinů by se nyní sochy nestavěly: Korunovace krále Richarda Lvího srdce (Richarda I.) roku 1189 vyvolala masové pogromy. O rok později došlo k velkému pogromu v severoanglickém Yorku. Král Jindřich III. vydal roku 1245 dekret, který zakazoval Židům bydlet ve většině anglických měst a uvalil na ně vysoké daně, roku 1253 vydal nařízení, prikazující segregaci Židů a nutnost nosit na oděvu zvláštní znamení – pásku ve tvaru desek desatera. Eduard I. vydal zákon, jenž zakazoval Židům půjčovat peníze, čímž je v podstatě odsoudil k živoření a chudobě, roku 1290 je pak ediktem o vyhnání z Anglie vyká-

zal. Ostře antisemitské názory projevoval ve druhé polovině 19. století premiér William Gladstone, a to vůči svému rivalu Benjaminu Disraelimu (s nímž se vystřídal ve funkci). K „odstranění“ se nabízí busta zakladatelky populační kontroly a vyznavačky eugeniky, která roku 1935 napsala sbírku milostných básní Hitlerovi, Marii Stopesové, či busta ministra zahraničí Ernesta Bevana, jenž roku 1946 odmítal vpustit do tehdejší Palestiny židovské běžence, přeživší holokaust.

PAMÁTNÍK OBĚTEM ŠOA SE 64 TISÍCI JMEN

Ve Vídni se začal stavět nový památník holokaustu, na němž budou jména více než 64 tisíc obětí vyvražďování Židů v Rakousku. Kruhová zeď vyrostě v parku poblíž budovy centrální banky a má být dokončena na podzim 2021. Wolfgang Sobotka, šéf rakouského parlamentu, při zahájení stavby prohlásil, že památník by měl být připomínkou nutnosti bojovat proti antisemitismu. Vídeň už jeden památník obětem šoa má: stojí na náměstí Judenplatz, má název *Bezejmenná knihovna* a návrh na něj vytvořila Rachel Whitereadová.

JIDIŠ JÓGA

Máte-li zájem o jidiš a o jógu, pusťte si naučné video na YouTube. Instruktorka Reyna Schaechterová vás na něm plynulou jidiš zasvětila do sestavy pozdrav slunci a současně můžete obdivovat sluncem ozářenou kalifornskou krajinu, jež se rozprostírá za ní.

(am, mh)

רוש חודש ירחון חדש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2020. Cena 20 Kč (0,90 €)